

GAZDASÁG

Jó szándékkal kövezett út az „üvegházbolygóhoz”, a gazdasági növekedés hatása a szénemisszióra

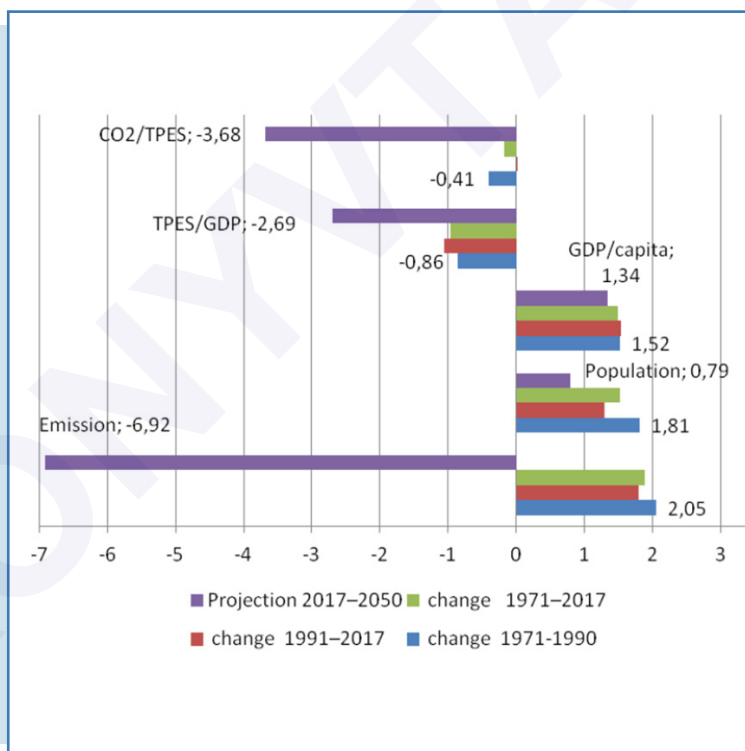
Enno Schroder – Servaas Storm: Economic Growth and Carbon Emissions: The Road to “Hothouse Earth” is Paved with Good Intentions

International Journal of Political Economy, 2020. 2. sz. 153–173. p.

DOI: [10.1080/08911916.2020.1778866](https://doi.org/10.1080/08911916.2020.1778866)

1. ábra: A klímavédelmi számítások felmért tényezői és a 2050-ig kivetített előrejelzés* a világ országaiban összesen, 1971–2050, átlagos változás %/év (az idősor kezdő éve = 100,00)

*Az ábrát az ismertető készítette a forrás adataiból, az előrejelzés tényezőivel. A feliratok: az 1971 és 1990 (felmért), valamint a 2017 és 2050 közötti időszak (kivetített) átlagos évi százalékos változásai a világ összes országában. A felmért globális tényezők a megfigyelt időszakokban (alulról fölfelé): a szén-emisszió mennyisége, a népesség száma, az egy lakosra jutó GDP, az összes primer energia GDP egységére jutó mennyisége, azaz az energiaintenzitás (total primary energy supply – TPES, PJ/USD) és a szén-dioxid-emisszió egységnyi TPES-re jutó mennyisége (t/PJ). A modell feltételezése, hogy az energiaigény szén-dioxid-emissziója átlagosan 85%-kal csökkenthető lesz 2050-ig, a fosszilis tüzelőanyagok és üzemanyagok arányát csökkentve.

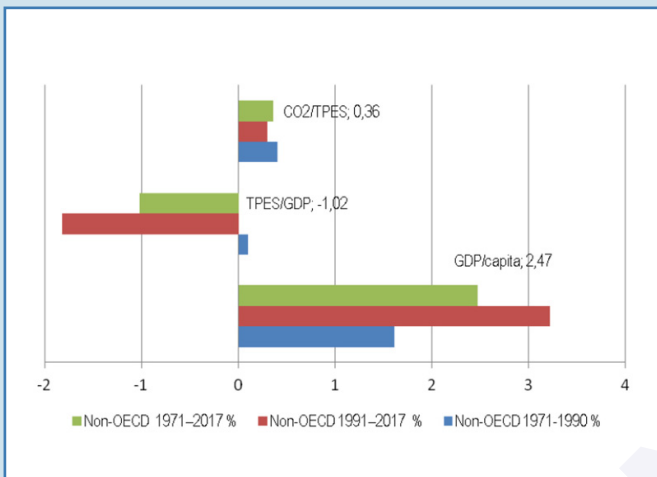
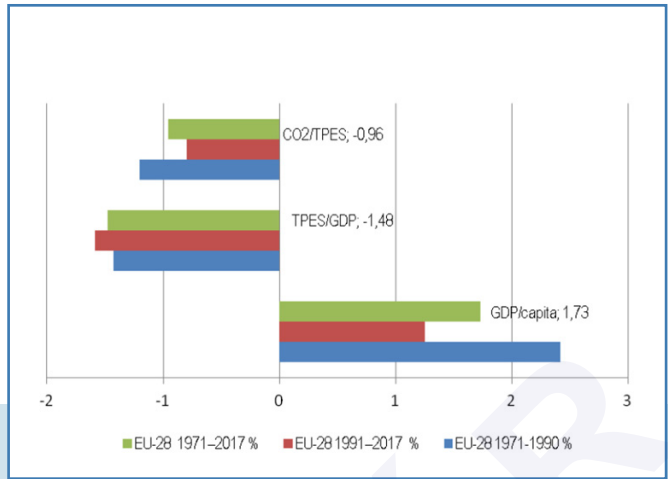
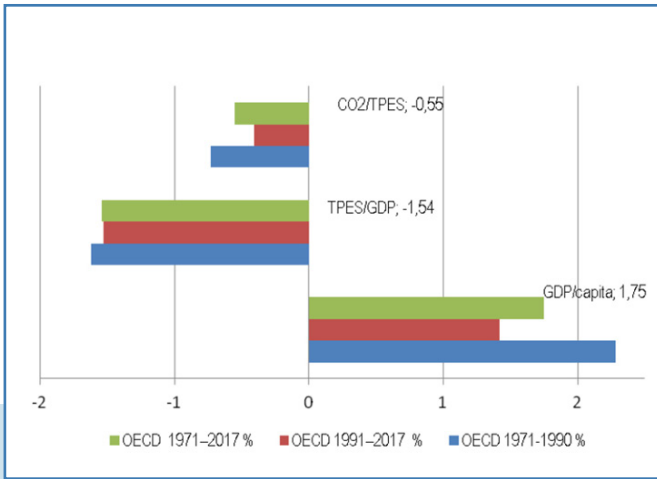
Az üvegházhatású gázok kibocsátásának előrejelzése becsléseket tartalmaz a 2050-ig előrevetített folyamatokra, ezen belül a népesség, a gazdasági fejlettség alakulására térségek szerint. A GDP egységére jutó energiafelhasználás becslései a korábbi tendenciákat és a közzétett klímavédelmi elemzéseket tekintik kiindulásnak. Modellezhető az energiatermelés szén-dioxid-emissziójának alakulása térségek szerint és a világ országaira összesen. (1. ábra)

A szerzők összehasonlítják a klímavédelmi intézkedések felmért tényezőit földrajzi térségek szerint. Közlik az Amerikai Egyesült Államok, az Európai Unió, illetve három nem OECD-tagország: Kína, India és Indonézia mutatóit a 1971 és 2017 közötti időszakra. (2. ábra)

Az üvegházhatású gázok emissziója egy lakosra jutó mennyiségének alakulása kétféle szemlélettel modellezhető a térség gazdasági fejlettségének függvényében:

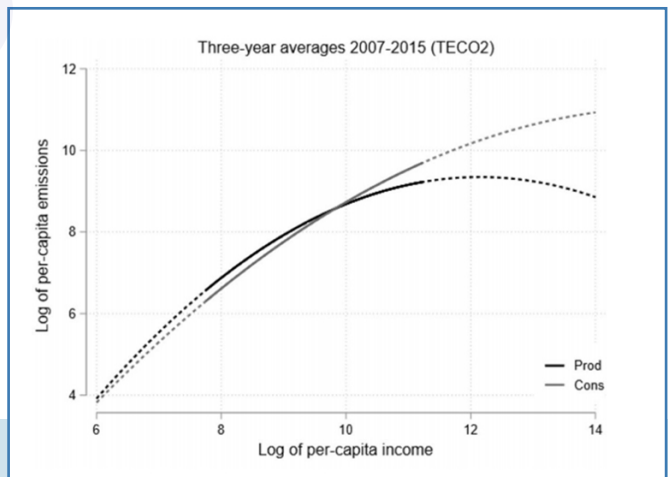
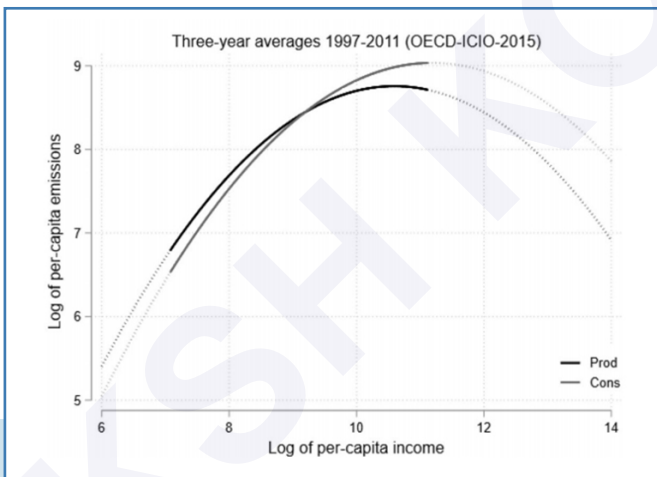
- a vállalatok, háztartások termelő tevékenységei (PROD), illetve
- a háztartások és a termelők végső fogyasztása (CONS) alapján.

A szénemissziók Kuznets-görbéi fordított U alakjának (inverted U-shaped Carbon-Kuznets-Curve – CKC) felívelő kezdő szakasza az emisszió gyors növekedését ábrázolja a gazdasági fejlődés hatására. Ez összefügg az energia termelésének, illetve felhasználásának felmért adataiból számított káros kibocsátásokkal.

2. ábra: Klímavédelmi program fontosabb számítási tényezői* térségek szerint, 1971–2017, átlagos változás %/év (az idősor kezdő éve = 100,00)

*Az ábrát az ismertető készítette a forrás adataiból, a felmért tényezőkkel. A tényezők átlagos évi százalékos változások az OECD és az Európai Unió országaiban (felső két ábra), továbbá a vizsgált nem OECD-országokban (alsó ábra) a megfigyelt időszakokban. A feliratok az 1971 és 2017 közötti teljes időszak átlagos évi százalékos változásai a felső diagramokon. A három számítási tényező az 1. ábra megjegyzése szerint.

3. ábra: A szénemissziók Kuznets-görbéi (CKC): az egy lakosra jutó jövedelem (x tengely logaritmus érték) és az egy lakosra jutó szénemisszió (y tengely, logaritmus mennyiség) közötti kapcsolattal, az OECD–ICIO (bal oldali ábra, 1997–2011) és az OECD–TECO₂ (jobb oldali ábra, 2007–2015) adatbázisának tényezőivel

*A folytonos CKC-vonal a felmért mutatók alapján, a szaggatott a modellszámítások eredménye a termelés (Prod) és a végső fogyasztás (Cons) emisszióival.

A szén-dioxid-emisszió egy lakosra jutó mennyiségének fordulópontja¹ különböző fejlettségi szintekhez (GDP/lakos) tartozik az energia termelése, illetve fogyasztása mutatósorozataiban, térségek szerint. Az egy lakosra jutó szénemisszió 2050-ig kivetített mennyiségei várhatóan csökkenthetők a gazdasági fejlettség bizonyos szintjét meghaladva, főként a klímavédelem globális programjaival. Eltér a háztartások és vállalatok végső fogyasztásának emissziós csúcspontja a termelésétől, az előbbi csak viszonylag magasabb fejlettségi szinten várható. A termelés káros kibocsátásai ennél kisebb gazdasági fejlettségi szinttől elérhetik a fordított U alakú CKC-görbe leszálló ágát. (3. ábra)

A vázolt regressziós függvények fordított U alakja (fixed-effect regression) a felmért adatsorokkal igazolt, azonban bizonytalan a felmért tényezők időszakán túlhaladva, hogy a fordulópontokhoz milyen fejlettségi (GDP/lakos) paraméter fog tartozni 2050-ig. A népességszám nemzeti trendjei csak feltételezhetőek a fejlettségi mutatóban. A cikk hatféle regressziós modellt alkalmaz, és teszteli a számítássorozat eredményeit.

A felmért nemzeti mutatósorozatok extrapolálása feltételezi, hogy állandók a jövedelemnövekedés (income grows) korábbi feltételei. A cikk szerinti modell kivetíti 2050-ig a megfigyelt térségek termelési, illetve fogyasztási célú energiafelhasználása korábbi tendenciáit, továbbá az emisszió csökkentésének trendjeit is.

A szerzők többféle statisztikai vizsgálatot ismertettek a kétféle fordulópont várható fejlettségi szintjére.

- A termelési célú szén-dioxid-emissziók (CO₂ emissions based on production) csúcértéke 39–41 ezer USD/lakos fejlettségi szintnél várható. Az elő-

rejelzés termelési és emissziós adatai azonban eltérnek azokról, amelyeket a kormányközi megállapodásokat megalapozó tanulmányok (Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC) figyelembe vettek, főként Kína és más nem OECD-tagországok esetén.

- A térségek végső fogyasztásából (CO₂ emissions embodied in domestic final demand, consumed by countries) eredő halmozott szénemisszió egy lakosra jutó értékének fordulópontja 71–78 ezer USD/lakos jövedelemhez tartozhat. A 2050-ig kivetített fejlődési pálya a háztartások fogyasztását és a vállalati szektor eszközfelhalmozását a modell² regressziós összefüggéseivel vette számításba a minta térségeiben.

A modellszámítások azt feltételezik, hogy a végső fogyasztás miatti szén-dioxid-emissziók szorosan összefüggnek a fontosabb térségek várható gazdasági fejlődésével. Nyilvánvaló az is, hogy az utóbbi évtizedek gazdasági fejlődési pályái nem maradhatnak változatlanok 2050-ig, radikális szemléletváltással érhető csak el a „zöld gazdasági növekedés” (green growth) és kerülhetők el a felmelegedés súlyos katasztrófái.

TÁRGYSZAVAK: üvegházhatású gázok, szénemisszió, Kuznets-görbe, felmelegedés, gazdasági fejlettség, prognózis, nemzetközi összehasonlítás, OECD, Amerikai Egyesült Államok, Európai Unió, Kína, India, Indonézia, 1990–2050

NÁDUDVARI ZOLTÁN

¹ Az OECD globális input-output tábláit tartalmazó adatbázis (OECD Inter-Country Input-Output – system – ICIO) a modell minden térségére szolgáltatja a termelési láncok teljes energiaigényét, és ebből becsülhető az egy lakosra számított szénemisszió a tárgyév gazdasági fejlettsége szerint. Az OECD egy másik adatbázisa (Trade in embodied CO₂ database – TECO₂) az adott térségek végső fogyasztása teljes szénemissziójának modellezéséhez szolgáltat felmért adatsorokat. A módszertan elérhető: <https://www.oecd.org/sti/ind/carbondioxideemissionsembodiedininternationaltrade.html>.

² A nemzetközi adatbázisokból országok szerint átvett mutatósorozatok nem tartalmazzák a kiugró (belarusz, moldovai, etióp) jövedelmi és más nemzetgazdasági adatokat. Az elsődleges becslések összesen hatvanöt ország mintájára alapozták a kisebb nemzetgazdaságok nélkül, ezt követően a teljes globális mintára vonatkozik az egy lakosra jutó szénemisszió 2050-ig terjedő kivetítése.

Az egykulcsos jövedelemadóú országok reformja progresszív adózással

Salvador Barrios – Viginta Ivaškaitė-Tamošiūnė – Janos Varga – Anamaria Maftai – Edlira Narazani: Progressive Tax Reforms in Flat Tax Countries

Eastern European Economics, 2020. 2. sz. 83–107. p.

DOI: [10.1080/00128775.2019.1671201](https://doi.org/10.1080/00128775.2019.1671201)

	BG	EE	HU	LT	LV	RO
Currency	<i>BGN</i>	<i>EUR</i>	<i>HUF</i>	<i>EUR</i>	<i>EUR</i>	<i>RON</i>
Year	2008	1994	2011	1994	1997	2005
Before introduction	10% – 24%	16% – 35%	17% – 32%	18% – 33%	10% – 25%	18% – 40%
After introduction	10%	26%	16%	33%	25%	16%
2017	10%	20%	16%	15%	23%	16%

A személyi jövedelemadó 2017-ben egykulcsos a vizsgált hat tagállam adótörvényei szerint. A számítások mértékei, tényezői elérhetők a nemzetközi adatforrásokban.¹ A cikk a jelenlegitől eltérő, sávosan progresszív kulcs bevezetésének jövedelmi összefüggéseit elemzi. (1. táblázat)

A sávosan progresszív személyi jövedelemadó (szja) átrendezi a jövedelmek elosztását, mérsékelheti az eddigi egyenlőtlenséget a háztartási szektorban. Várható, hogy módosul az adómorál, növekszik a munkaerő kínálata ott, ahol a kisebb keresetek közterhei csökkentek. A cikk táblázatait tartalmazzák a vizsgált hat tagállam jövedelemadójának számítási tényezőit, a 2017-ben hatályos mértéküket.

A nemzeti adójogszabályok rendelkeznek többek között az elszámolható adócsökkentések tárgyáról, személyi köréről, az elszámolható értékhatárokról.

¹ A modellszámítások két forrása: EUROMOD, the European microsimulation model for the EU, elérhető: <https://www.euromod.ac.uk/about/what-is-euromod/how-euromod-works>; macroeconomic model QUEST for the EU, elérhető: <https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/economic-research/macro-economic-models.en>. Az egykulcsos adóztatás szimulációi a háztartás munka- és vállalászási jövedelmére összpontosítanak, a kapott 2017. évi társadalombiztosítási ellátások nélkül.

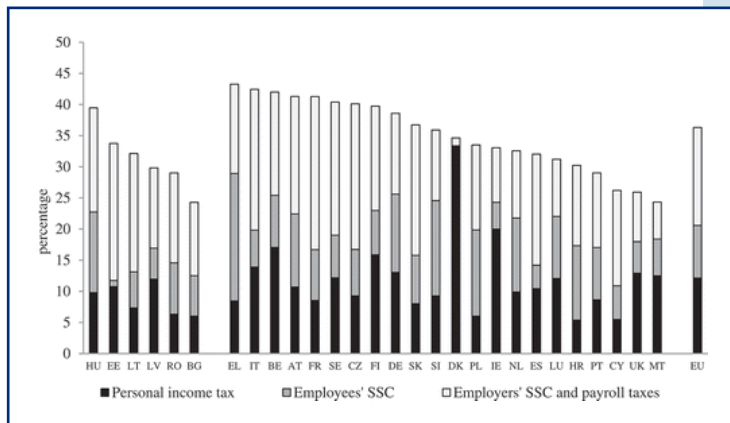
1. táblázat: A személyi jövedelemadó 2017. évi mértéke és a korábbi jogszabály sávós adómértékei* tagállamok és a változtatás éve szerint, 1994–2017

*A tagállamok kétbetűs jelöléssel és a nemzeti valutájuk. Az összehasonlítás az egykulcsos személyi jövedelemadó (szja) előtti és utáni mértékre, a bevezetés évére vonatkozik, valamint a 2017. évi törvényes szja-kulcsra.

A háztartás rendelkezésére álló jövedelem összefügg a nemzeti adóztatás mentességeivel, kedvezményeivel, adójóváírásaival. A jogosult meghatározott kiadások, az önkéntes biztosítás befizetett járuléka stb. alapján adójóváírást is érvényesíthet.

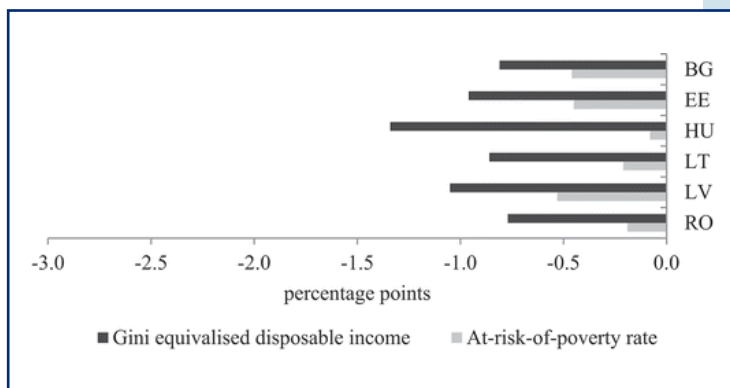
A foglalkoztatottak keresete alapján – a jövedelemadón túlmenően – meg kell fizetni a társadalombiztosítási járulékokat (social security contribution – SSC), ezek részben a munkavállaló, részben a munkaadó közterhei. (1. ábra)

A cikk a nettó jövedelem egyenlőtlenségeinek várható változásait az alapváltozatként meghatározott jelenlegi egykulcsos adózáshoz (flat tax) mérten elemzi, a sávosan progresszív (progressive tax) személyi jövedelemadó alkalmazásának hatásaként.

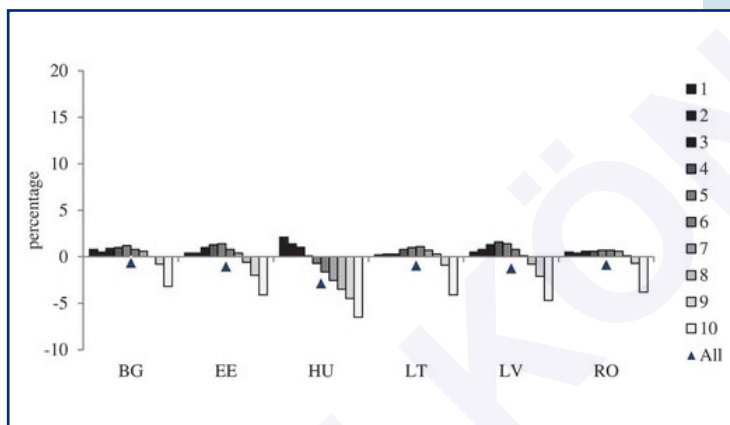
1. ábra: A személyi jövedelmet terhelő adó és a társadalombiztosítási járulék* előírása tagállamok szerint, 2017, százalék (személyi jövedelem = 100)

*A kétbetűs jelölésű tagállamok rangsora az összes közteher tárgyévi értékaránya szerint, azok összetétele: szja, tb-járulék (SSC) a munkavállaló és a munkaadó jogszabály szerinti befizetéseivel. A tagállamok közül kiemelten a hat vizsgált tagállam, a jobb szélén a huszonnyolc ország közterheinek átlagos százalékos értékaránya (EU).

2. ábra: A jövedelmi egyenlőtlenség* szimulált változása országok és a jövedelemelosztás mérési módszere szerint, százalékpont (a 2017. évi állapot = 100)

*A tagállamok kétbetűs jelöléssel, betűrendben. Az adóreform I. forgatókönyve szerint a sávosan progresszív mértékek ismét megnövelik a magasabb jövedelmek adóterhét. A vizsgált hat tagállam felső diagramja a Gini-index, az alsó a jövedelmi szegénység kockázata rátájának (negatív) változása a mikroszimuláció tényezőivel, az adórendszer I. orgatókönyve szerinti nemzeti paraméterekkel.

3. ábra: A jövedelmi egyenlőtlenség* változása a sávosan progresszív személyi jövedelemadó alkalmazása esetén országok és jövedelemdecilisek szerint, százalék (2017. évi szint = 100)

*A tagállamok kétbetűs jelöléssel, betűrendben. Háromszög jelöli az összes decilis átlagos nemzeti (előjeles) változását. Az I. forgatókönyv szerinti sávosan progresszív adó hatására megnövekszik a magasabb jövedelmek adóterhe a 2017. évi alapváltozathoz mérten. A cikk táblázatait tartalmazzák a szimuláció feltételezett nemzeti paramétereit.

Az elemzések a hat tagállam új jövedelmi viszonyait a 2017. évi alapváltozat mértékeivel hasonlítják össze.

A hatásvizsgálat három forgatókönyve közül az első a korábbi több adósávot tartalmazza. A jövedelmi egyenlőtlenség várható változásai a Gini-index, továbbá a jövedelmi szegénység EU-SILC módszertanával mérhetők.² (2. ábra)

² A grafikus szemléltetés egyik elfogadott módszere a Gini-index (ez az átló és a Lorenz-görbe közötti terület kétszeresével egyenlő). A Gini-index 0, ahol tökéletesen egyenletes az elosztás, maximálisan 1 a teljes egyenlőtlenség esetén. A Gini-index megadható százalékos skálán is (0 és 100 közötti mértékkel). A jövedelmi szegénység kockázatának kitett háztartások számaránya (risk-of-poverty rate) az Európai Unió nemzeti statisztikái (Eurostat, Statistics on Income and Living Conditions – EU-SILC) alapján elemezhető.

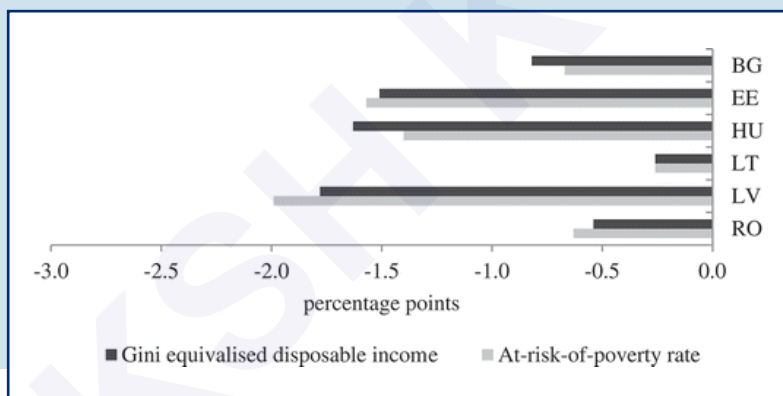
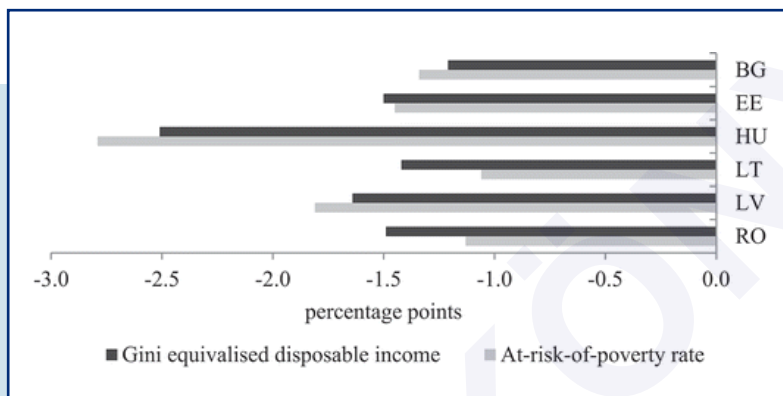
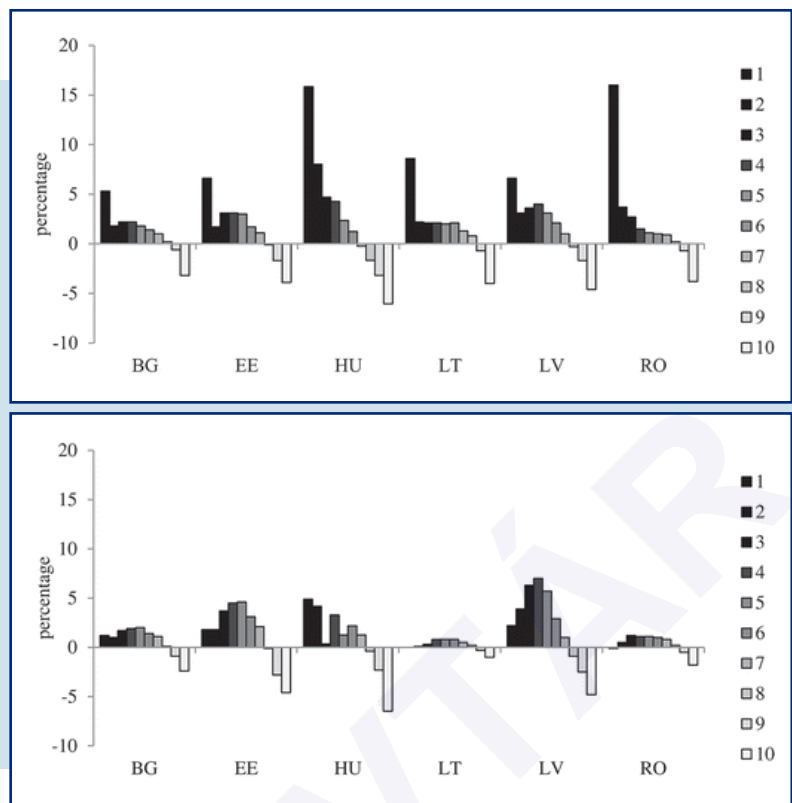
A három forgatókönyv szerinti szimuláció a feltételezett új adósávokkal hasonlítja össze a nettó jövedelmeket a 2017. évi egykulcsos alapváltozattal. A sávosan progresszív jövedelemadó I. forgatókönyve módosítja a jövedelem elosztását decilisek³ szerint. A háztartás rendelkezésére álló jövedelem csökken egyes felső és növekszik az alsóbb jövedelmi decilisekben a 2017. évi egykulcsos adózáshoz mint alapváltozathoz mérten. (3. ábra)

A sávosan progresszív jövedelemadó differenciált kulcsai várhatóan ösztönzik a munkaerőpiac kedvező

³ A háztartás egy fogyasztási egységére jutó (egyenértékű) rendelkezésre álló átlagos évi jövedelem százalékos változásai a megfigyelt nemzetgazdaságok 2017. évi helyzetéhez, az alapváltozathoz mérten.

4. ábra: A jövedelmi egyenlőtlenség* változása a sávosan progresszív személyi jövedelemadó alkalmazása esetén országok és jövedelemdecilisek szerint, százalék (2017. évi szint = 100)

*A II. jelű forgatókönyv a bal oldalon, a III. jelű a jobb oldalon. A tagállamok kétbetűs jelöléssel, betűrendben. A jövedelmi decilisek szimulált százalékos változásai a 2017. évi nemzeti alapváltozathoz mérten. A cikk táblázatai tartalmazzák az adóreform feltételezett paramétereit tagállamok szerint a II. és a III. változatban.

5. ábra: A jövedelmi egyenlőtlenség* szimulált változása országok és a jövedelemeloszlás mérési módszere szerint, százalékpont (a 2017. évi állapot = 100)

*A II. jelű forgatókönyv a bal oldalon, a III. jelű a jobb oldalon. A tagállamok kétbetűs jelöléssel, betűrendben. Az országok felső diagramja a Gini-index, az alsó a jövedelmi szegénység kockázata rátájának (negatív) változása a mikroszimuláció tényezőivel, az adóreform nemzeti paramétereit szerint, a 2017. évi alapváltozathoz mérten.

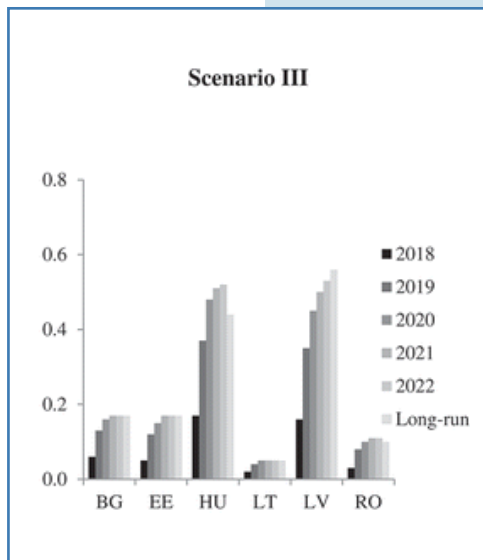
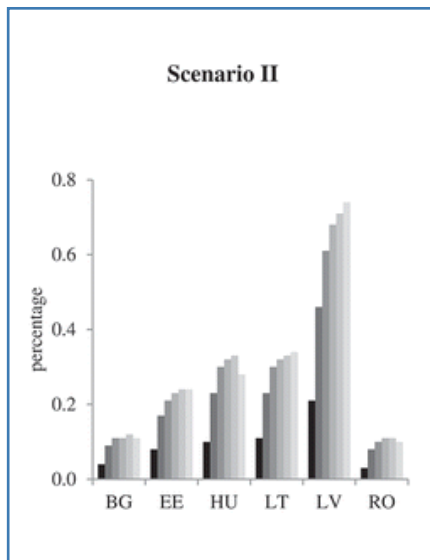
folyamatait az adóterhek háztartások közötti átcsoportosításával. A módosított nemzeti adójogszabály előírhat például adómentességet, engedélyezhet a korábbinál nagyobb kedvezményeket, adójóváírást és adómentes juttatásokat is, növelve a rendelkezésre álló jövedelmet a legalsó jövedelmi decilisekben.

A vizsgált II. és III. jelű forgatókönyv szerinti progresszív adózási esetek semlegesek a kormányzati

költségvetés bevételeit tekintve. A sávos új adókulcsok a decilisek között csoportosítják át az adókötelezettséget, költségvetési hatások nélkül. (4. ábra)

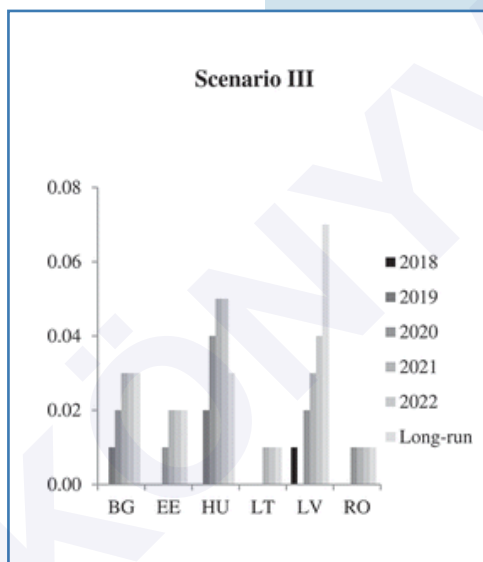
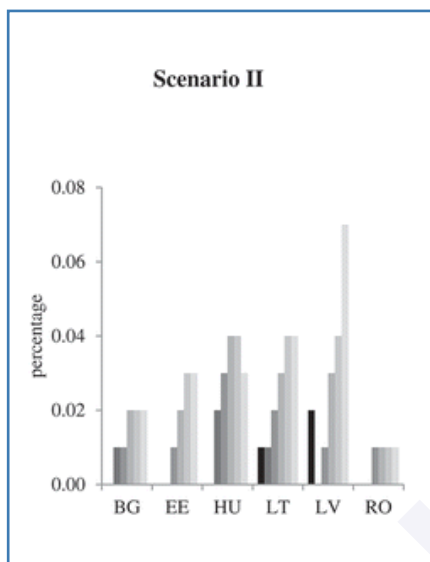
A szimuláció II. és a III. változatai várhatóan erőteljesebben csökkentik a jövedelmi egyenlőtlenséget, mint az I. változat a 2. ábra szerint. (5. ábra)

A személyi jövedelemadó vizsgált változtatása eltérő rugalmasságú mind a foglalkoztatási ráta, mind

6. ábra: A foglalkoztatási ráta* szimulált változása országok szerint, százalékpont 2018–2022 (alapváltozat = 100)

*A II. jelű forgatókönyv a bal oldalon, a III. jelű a jobb oldalon. A tagállamok kétbetűs jelöléssel, betűrendben. A QUEST-modell a foglalkoztatási szintet vizsgálja középtávon a sávosan progresszív jövedelemadó változataiban, és rögzíti a szimuláció többi tényezőjének hatását. Az utolsó diagram: a 2022 utáni időszak rátájának (pozitív) eltérése a 2017. évi alapváltozattól.

7. ábra: A GDP növekedési ütemének* szimulált változása országok szerint, százalékpont, 2018–2022 (alapváltozat = 100)

*A II. jelű forgatókönyv a bal oldalon, a III. jelű a jobb oldalon. A tagállamok kétbetűs jelöléssel, betűrendben. A magasabb foglalkoztatási ráta növeli a gazdasági növekedés ütemét. A QUEST-modell a GDP-növekedés évi ütemének alakulását vizsgálja középtávon a sávosan progresszív jövedelemadó változataiban, és rögzíti a szimuláció többi tényezőjének hatását. Az utolsó diagram: a 2022 utáni időszak rátájának (pozitív) eltérése a 2017. évi alapváltozattól.

a GDP növekedési üteme változásaiban. A magasabb képzettségi szintű foglalkozási csoportok közterhe várhatóan nő, ugyanakkor a legalacsonyabb, alacsonyabb képzettségű csoportoké számottevően csökkenhet. A sávosan progresszív jövedelemadó így pótlólagos munkaerő-kínálatot teremthet. Ahol kellően csökken a kisebb kereset adóterhe, ott korábban inaktív is vállalhat munkát. (6. ábra)

A sávosan progresszív adóztatásra történő áttérés várhatóan módosítja a GDP növekedési ütemét a foglalkoztatási ráta szimulált növekedése révén. (7. ábra)

TÁRGYSZAVAK: személyi jövedelemadó, adósávok, jövedelmi decilis, Gini-index, nemzetközi összehasonlítás, Bulgária, Észtország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Románia, 1994–2017

NÁDUDVARI ZOLTÁN

Az ingatlanok adóztatásának jellegzetességei a cseh és a szlovák gazdaságban

Šárka Sobotovičová – Jana Janoušková: Specifics of Real Estate Taxation in the Czech and Slovak Republics

International Advances in Economic Research, 2020. 3. sz. 273–287. p.

DOI: [10.1007/s11294-020-09800-5](https://doi.org/10.1007/s11294-020-09800-5)

Az ingatlanadó (real estate tax) az Európai Unió huszonnyolc tagállama 2017. évi összes adóbevételeinek átlagosan mintegy 4%-át adják, ennél kisebb a cseh (0,6%) és a szlovák (1,3%) ráta, az adóráták közötti különbség nőtt 2008 után. (1. ábra)

Az ingatlanadó értéke ugrásszerűen nőtt a két vizsgált ország jogszabályai módosított előírásainak hatására 2005-ben, illetve 2010-ben. (2. ábra)

Az adókötelezettség tárgya a jogszabály szerinti építmény, földterület, Az adóalany az ingatlanjára kivetett közterhet az adóhatóság határozata szerint fizeti meg. A véleményfelmérés válaszai alapján elemezhető az ingatlanadó szintjének összefüggése a mintába választott közigazgatási egység nagyságával, az adóalanyok vagyoni helyzetével. Az érzékelt adóterhelések egymástól eltérők a két ország mintájában. (3. ábra)

Az ingatlanadó ad fedezetet a helyi infrastruktúra üzemeltetésére, színvonalának javítására. A Cseh Köztársaság mintája viszonylag nagy arányban tartalmaz az infrastruktúra javulásával elégedetlen válaszokat. Szlovákia mintájában közel egyenlő az elégedettek és az elégedetlenek számaránya, kevés a „nem tudom” válasz. (4. ábra)

A véleménykutatás mintájába választott személyek az ingatlanadók megfizetésére eltérő nagyságú településeken¹ kötelezettek, és ezzel is összefügg az elégedettségnek (vagy hiányának) a súlya. A helyi önkormányzat (municipality) állapíthatja meg és szedheti be az ingatlanadót Szlovákia adójogszabályai szerint. A település adóigazgatása így közvetlen kap-

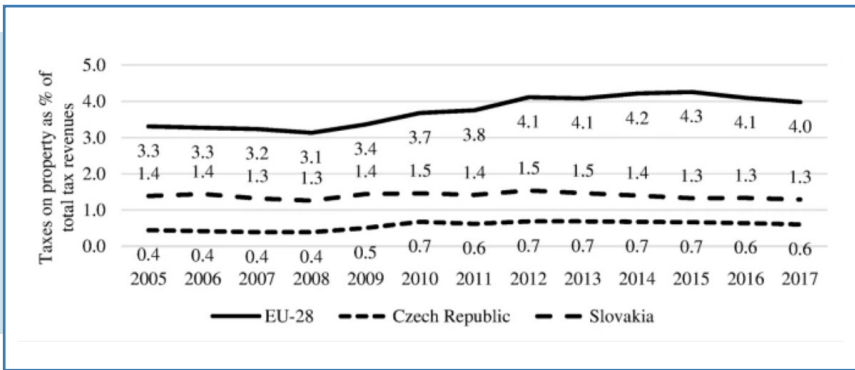
csolatban van az adóalanyokkal. Ez is magyarázza, hogy itt nagyobb a válaszolók elégedettsége a helyi infrastruktúrával, mint a csehországi véleménykutatás összehasonlított mintájában.

A központi adóigazgatás veti ki és szedi be az ingatlanadókat is a Cseh Köztársaság jogszabályai szerint. Az adók általános mértékei itt nem vehetik figyelembe a település méretét vagy a működtetett önkormányzati utak, közművek és egyéb infrastruktúra-műtárgyak üzemeltetésének, korszerűsítésének ráfordításait. A pénzügyi hatóság egységes eljárása nincs összefüggésben azzal, hogy az ingatlanadó milyen részesedésű a különböző méretű és jellegű csehországi települések (size category of the municipality) költségvetésének éves értékében.

A szlovákiai helyi adóhatóság közvetlenül lép kapcsolatba az ingatlanadó alanyaival, nyilvántartja vagyoni helyzetüket, tájékozottabb az adóhátalékok és a beszedés (annak megíjósulása) alakulásáról. A helyi testület állapíthatja meg az éves adótblát, a költségvetési tervezéssel összefüggő kulcsokkal, kedvezményekkel és mentességekkel. Az önkormányzat viseli Szlovákiában az adóigazgatás helyi költségét, ezen belül a hátalékok nyilvántartásával, behajtásával összefüggő ráfordításokat. A szlovákiai ingatlantulajdonosok helyi tájékoztatást érhetnek el a megfizetett ingatlanadó rendeltetéséről, az infrastruktúra várható javulásával való összefüggéseiről, ami nem jellemző a másik ország mintájára.

A csehországi pénzügyi hatóság (financial authorities) utalja át az illetékes települések költségvetésébe a központilag kivetett és beszedett ingatlanadót. E rendszer egyik előnye, hogy az adóigazgatás ráfordításait nem az önkormányzatok viselik. A kisebb települések túlzott terhelésével járna az adó-

¹ A mintába választott települések kategóriái a lakosok száma szerint: kisebb 1000 főnél, 1001–5000, 5001–20 000, 20 001–100 000 fős és nagyobb, mint 100 000 fő.

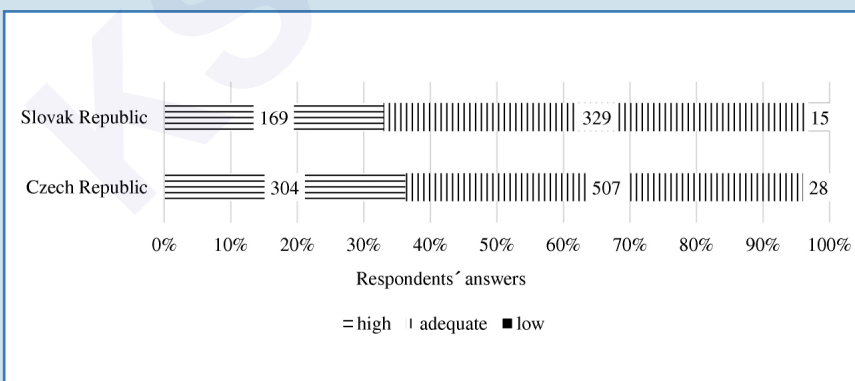
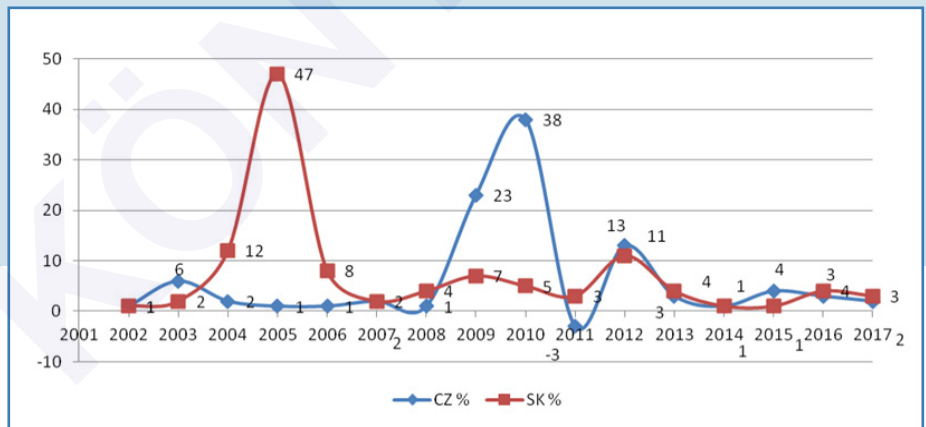
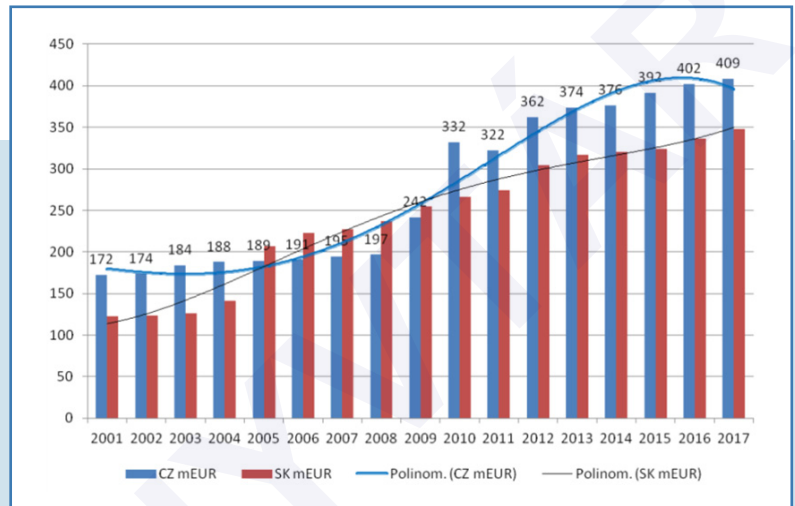

1. ábra: Az ingatlanadók értékaránya térségek* szerint, 2005–2017, százalék (adóbevétel összesen = 100,0)

*Az ingatlanadók százalékos részese-
dése az Európai Unió huszonnyolc tag-
állama, a Cseh Köztársaság és Szlovákia
adóbevételeiben.

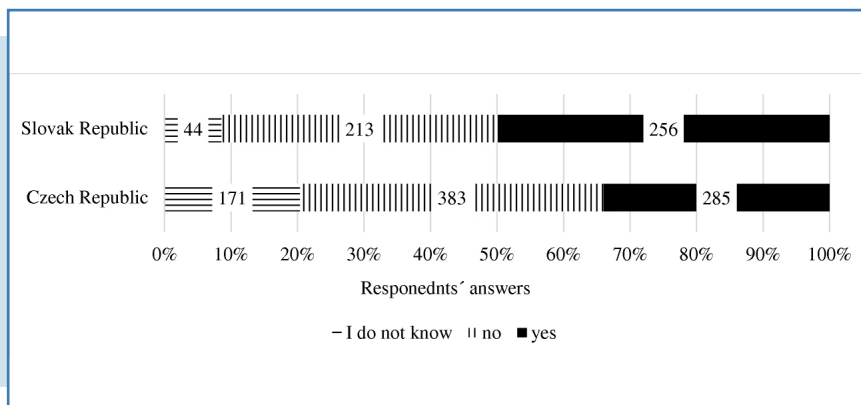
2. ábra: Az ingatlanadók értéke (millió EUR) és indexe (%
előző évi érték = 100)* a cseh (CZ) és a szlo-
vák (SK) gazdaságban, 2001–2017,
százalék

*Az ábrát az ismertető készítette
a forrás adatai alapján. A felső
ábra az ingatlanadók éves érté-
keit, az alsó az érték változásai-
nak százalékos indexét hasonlítja
össze országok szerint. A kiugró
értékindexek jelzik az adótörvény
változását előbb Szlovákiában,
majd a Cseh Köztársaságban.

3. ábra: Az ingatlanadók érzékelt terhelésének megoszlása a válaszlehetőségek* és országok szerint, 2017, válaszok száma

*A válaszok száma az ingatlan-
adó érzékelt terhelésére; bal-
ról jobbra: „nagy”, „megfelelő”,
„alacsony” a mintába választott
településeken. A két ország vá-
laszói között alacsony a helyi
adóterhelést alacsonynak tartók
aránya. A „nagy” terhelést érzők
száma (169, illetve 304) kisebb,
mint azoké, akik azt „megfelelő-
nek” találták.

4. ábra: A helyi infrastruktúra színvonalára érzékelt javulásának megoszlása a válaszlehetőségek* és országok szerint, 2017, válaszok száma

*A válaszok száma balról jobbra: „nem tudom”, „nincs javulás”, „van javulás” a két ország mintájába választott településeken.

igazgatás korszerű helyi informatikai-kommunikációs hátterének kiépítése, zavartalan üzemeltetése.

A központosított rendszer azonban nem további adatokat a helyi intézményeknek az ingatlanadó-kötelezettségéről, továbbá az esedékes adó befolyt összegéről és a hátralékok alakulásáról adóalanyok szerinti bontással. A helyi hatóságok, bár elérhetnék az adóztatás aktuális központi információit a Cseh Köztársaságban is, nem érdekeltek benne és nem

is felkészültek az ingatlanadó személyes adatainak követésére, részletes elemzésére.

TÁRGYSZAVAK: ingatlanadó, infrastruktúra, véleménykutatás, adóigazgatás, Cseh Köztársaság, Szlovákia, Európai Unió, 2005–2017

NÁDUDVARI ZOLTÁN

80/2020

A „borravaló” gazdaságtana

Ofer H. Azar: The Economics of Tipping

Journal of Economic Perspectives, 2020. 2. sz. 215–236. p.

DOI: [10.1257/jep.34.2.215](https://doi.org/10.1257/jep.34.2.215)

Becslések készültek a fontosabb borravalós szolgáltatásokra és mellékjövedelmeikre. A fogyasztó a számlát meghaladó többlettel, a kézbe adott borravalóval (tipping) jelezheti az elégedettségét, a nagyvonalúságát, esetenként az anyagi helyzetét is. (1. táblázat)

A kiszolgált fogyasztó (vendég, utas, csomag címzettje stb.) a többletfizetéssel ismerheti el az elvárt minőséget, a figyelmességet, az igényelt szolgáltatás vagy felkeresett hely (soron kívüli) elérését, az egyéni kérés teljesítését és hasonlókat. Közvélekedés szerint kisebb az esély a várt előnyre borravaló fizetése nélkül. Az így megfizetett (informális) személyes jövedelem az Amerikai Egyesült Államokban legalább 44 milliárd

USD összegű volt 2006-ban, adószakértő¹ szerint. Az ország hivatalos munkaügyi statisztikája szerint ebben az évben mintegy 2,3 millió főt alkalmaztak a vendéglők, szállodák felszolgálójaként, ételszállítóként, további 610 ezer főt bár, egyéb italmérés alkalmazottjaként.

A borravaló (elvárt) fizetése szokásos például a taxiban, a házhoz szállított csomag és sok más szolgáltatás esetében is. A szerző véleménykutatása 37 foglalkozást tartalmazott, ezek közül megjelölték a válaszolók, hogy hol szokásos borravaló fizetése és melyik esetén nem vagy ritkábban jellemző. E felmérés ismérveinek fontosabb szempontjai:

¹ Forrás: Treasury Inspector for Tax Administration of U.S.

A véleményfelmérés kérdése: „Jelölje meg, miért ad borraivalót?”	Amerikai Egyesült Államok	Izrael
	mintájának százalékában	
1. Ha elmulasztom, akkor bűnösnek érzem magam	60,2	13,3
2. Ha elmulasztom, szégyellem magam	44,1	23,2
3. A borraivaló adása bevett társadalmi norma	84,7	58,1
4. Kifejezem a hálámat	67,8	68,9
5. A felszolgálat a kapott borraivalótól is függ	66,9	32,4
6. Aki nem ad borraivalót, azt legközelebb hátrány érheti	13,6	2,5
7. Durván bánnak velem, kiabálnak, ha elmarad az elvárt borraivaló	4,2	0,0

- milyen szoros a személyes kapcsolat a fogyasztók és a szolgáltatást végzők között,
- miként járul hozzá a normának számító (szokásos) borraivaló a szolgáltatást végző személy jövedelméhez,
- milyen a szolgáltatást igénylők jövedelmi helyzete,
- milyen jelentőségű az igényelt szolgáltatásban a szolgáltatást végző személyes felkészültsége, egyéb jellemzője (nemek, népcsoporthoz tartozás, életkor, a feladattal járó terhelés stb. szerint),
- miként képes a fogyasztó értékelni az igényelt szolgáltatás minőségét, szakmai színvonalát, hasznosságát.

A válaszok alapján megállapítható, hogy az alacsonyabb jövedelmű foglalkozások körében gyakoribb az elvárt borraivaló, a szolgáltatást végző bérszintje és a számlát meghaladó többlet iránti igény között negatív az összefüggés.

A kapott borraivaló a jövedelmek újraelosztását eredményezi. Annál nagyobb a megfizetésének gyakorisága, összege, minél magasabb a szolgáltatás (tipikus) fogyasztóinak a jövedelemszintje.

A borraivaló lényege, hogy a szolgáltatás bevételének bizonyos részét nem a munkáltató, hanem a személyzet kapja. A munkahely hatékonyságának javítása emiatt nem kap fedezetet a személyes borraivalókból. Ez lényegében kiegészítő (rejtett) jövedelme a felszolgálónak, taxinak, és abból nem járul hozzá a vállalkozás eljárása és eszközei korszerűsítéséhez, a minőség javításához. Nincsen igazolt összefüggés a borraivalók és a munkatársaknak szervezett szakmai képzések, képzettségi szintek között.

A szolgáltató vállalkozás többletbevétele érdekében a számla előírt szervízdíjat is tartalmazhat. Ilyen esetben a kiszolgálást végző a szolgáltatás számláján túlmenően nem kérhet (személyes) borraivalót. A felmérés szerint a válaszolók egyötöde

1. táblázat: A vendéglátás borraivalójának indokai* az Amerikai Egyesült Államok és Izrael véleménykutatásában

*A minta nagysága az Amerikai Egyesült Államokban 118 fő, Izraelben 241 fő. A felszolgálónak közvetlenül fizetett borraivaló indokaira több válaszlehetőség is megjelölhető. Az indokok egy válaszlóra jutó átlagos száma az előbbi mintában 3,42, az izraeliben csak 1,98.

fogadja el mindkét többletfizetési formát, mind az Amerikai Egyesült Államokban, mind Izraelben.

A borraivaló fizetését eszerint négyszer annyian részesítik előnyben, mint a számla értékében átalányként beszedett (személytelen) többletet. Az ilyen összevont számlában a vállalkozás által előírt szervízdíj átlagos mértéke nagyobb az Amerikai Egyesült Államokban (15%), mint Izraelben (12%).

A válaszok ötfokozatú skálán értékelték az éttermi kiszolgálás érzékelt színvonalát (self-reported service quality) hat étteremben. A minták egyike a törzsvendégek válaszait (597 étkezés, 169 fő) tartalmazta, a másik az alkalmilag fogyasztókat (428 egyszeri étkezéssel).

A fizetett borraivaló rugalmassága az elégedettség összefüggésben pozitív az alkalmi fogyasztók mintájában. Itt a borraivaló értéke az ötfokozatú pontszám egységnyi többlete esetén átlagosan 6,8%-kal nagyobb lehet. A minőség ilyen (egységnyi) javulása ebben a mintában átlagosan 0,90 százalékpontos többletet hozhat a számla eredeti összegéhez mérten az Amerikai Egyesült Államokban.

A másik minta a visszatérő vendégeké, és rendszerint állandó a törzshelyeik kiszolgálásának minősége. Itt a minőség egységnyi változása esetén az előbbinél kisebb az elvárt borraivaló értékének és értékarányának rugalmassága, akár negatív is lehet.

A vendégek a floridai és más divatos észak-amerikai idegenforgalmi helyen, továbbá sétahajón a számlába beépített szervízdíjjal (automatic service charges) összevontan fizetik meg a felszolgálásért előírt többletet. A nemzetközi turistaforgalom ugyanis nagyrészt alkalmi résztvevők kiszolgálásával jár, és a vendég nem ismerheti az elvárt borraaló helyi normáját.

A vendég a fogyasztásért bankkártyával is fizethet. Az ilyen számlában is van szervízdíj, abból a személyzet meghatározott elosztási rendben részesedhet. A hitelkártyás számla így összevont összege a fogyasztás értékét 15, 20, akár 25%-kal is meghaladhatja, ez a többlet függ például a közterhektől az Amerikai Egyesült Államok mintájában.

A szerző két szélső értéket állapított meg a szokásos borraalók mértékére (8,7 és 24,5%) az Amerikai Egyesült Államok leggyengébb (1 pontszámú) és legkiválóbb (5 pontszámú) színvonalú szolgáltató helyeinek felméréseivel. Az izraeli minta esetén a minőség előbbi szélső fokozataihoz a számla 6,2, illetve 21,0%-ának megfelelő borraaló tartozik. Egy lehetséges magyarázat erre a tekintélyes szórásra, hogy sokkal jobb a csúcsmínőségű kiszolgálásért fizető (szűkebb elit, presztízs fogyasztó, törzsvendég) csoport jövedelmi helyzete, mint a legolcsóbb éttermet, italmérést (alkalmilag) látogató szélesebb közönségé.

A felszolgáló a bérén túlmenően olyan többletjövédelmet kap a vendégektől, amilyen más munkakörök alkalmazottait nem illeti meg. Az éttermi szolgáltatás minősége viszont a borraalóban nem részesülőkétől, például konyhai személyzettől is függ. A szerző összehasonlítja az éttermi felszolgálók (pro-tipping) borraalóval elérhető szokásos jövedelmének szintjét a háttérben dolgozó többiek (no-tipping) éves jövedelmével.

A többletjövedelem függ többek között a földrajzi térségek, az évszakok, a települések idegenfor-

galma, a kiszolgált vendégek átlagos jövedelem-szintje, a szolgáltatás terjedelme stb. egymástól eltérő alakulásától. A borraaló a nappali felszolgálás esetén nyilván kisebb (főként a kerekítésekkel), mint a nagyobb összegű esti, éjszakai fogyasztásra felszámítható többlet.

A munkaerőpiac helyi és szezonális viszonyai befolyásolják azt az alkut, majd megállapodást, amely előírja, hogy a kapott borraalóból miként részesít-sék például a konyhai személyzetet (kitchen workers). A béralkuban lényeges az is, hogy a felszolgálók bérminimума milyen módon érvényesítse az éves (vélelmezett) többletjövedelmeiket.

A személyes borraaló a szolgáltatásért fizetett alapösszeget a szokásos értékarányal növeli. Nagy különbségek lehetnek azonban az egységnyi borraalóért kifejtett fizikai és szellemi ráfordítások között. Az elit étterem, italmérés 100 USD italszámlája négy-szerese ugyan a csak 25 USD-os fogyasztásának, azonban nincs ilyen arányú különbség a felszolgálók terhe-lése (és azért elvárható többletjövedelme) között.

Megoldást igényelnek az etikai kérdések is! A kapott borraalóból egy részt szokás átengedni a vendéggel nem találkozó munkatársaknak (tip pooling). Adódhat olyan helyzet is, hogy a borraaló egy részét a szolgáltatás minőségjavítására engedik át a munkáltatónak.

A felszolgáló a nagyobb borraaló reményében ingyenesen is adhat a vendégnek a desszertből, ital-ból, ezzel azonban kárt okoz.

TÁRGYSZAVAK: szolgáltatás, szervízdíjtöbblet, vendéglátás, taxi, borraaló, felszolgáló keresete, nemzetközi összehasonlítás, Amerikai Egyesült Államok, Izrael

NÁDUDVARI ZOLTÁN

A makrogazdasági tényezők és az adózási forma hatása az inflációra hét balkáni országban

Nada Milenković – Branimir Kalaš – Vera Mirović – Jelena Andrašić: The impact of macroeconomic determinants and tax form on inflation in selected Balkan countries
Serbian Journal of Management, 2020. 1. sz. 7–18. p.

DOI: [10.5937/sjm15-16685](https://doi.org/10.5937/sjm15-16685)

A balkáni országok inflációs folyamatai összefüggnek a vizsgált nemzetgazdasági indikátorok¹ változásaival. Az infláció a legkisebb a két uniós tagállamban, Horvátországban és Szlovéniában, és Szerbiában a legmagasabb (átlagosan évi 6,44%) 2008 és 2016 között. A munkaerőpiac folyamatai összefüggnek az inflációval, a munkanélküliségi ráta Észak-Macedóniában 30%-nál nagyobb, Szlovéniában átlagosan mintegy 7,7% ebben az időszakban.

A GDP indexe akkor is növekedett Albániában, amikor a teljesítmény a horvát és a szlovén gazdaságban több mint 7%-kal csökkent. A balkáni országok fontosabb makrogazdasági indikátorai független, magyarázó változók a cikk modellszámításában. (1. ábra)

Az általános forgalmi adó eltérő mértékben és dinamikával növelte a végső felhasználású termék, szolgáltatás fogyasztói árát. Az adót tartalmazó bruttó ár alakulása hatással van a fizetőképes kereslet változására, és így az inflációs folyamatra is. (2. ábra)

A regressziós analízis eredményei alapján elemezhetők az árrugalmasság tendenciái. Az időszak hatvanhárom nemzeti adata szerint pozitív az összefüggés az inflációs index és a GDP indexe, továbbá a kormányzati kiadás rátája (EXP) éves változásai között. Az árszint változásai mindkét irányban a belföldi kereslet alakulásával magyarázhatók. A pozitív és szigni-

fikáns regressziós összefüggés szerint a GDP 1%-nyi növekedése átlagosan évi 0,27%-kal növelte az inflációs indexet a térségben.

Az infláció és a kormányzat kiadásainak alakulása között pozitív az összefüggés, de nem szignifikáns, a háztartás rendelkezésére álló jövedelem egyéb releváns tényezőktől is függ.

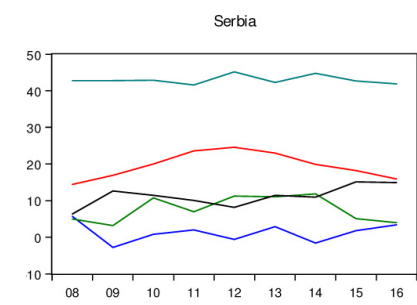
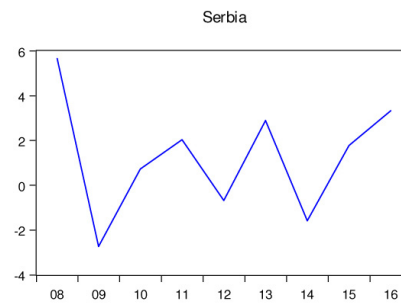
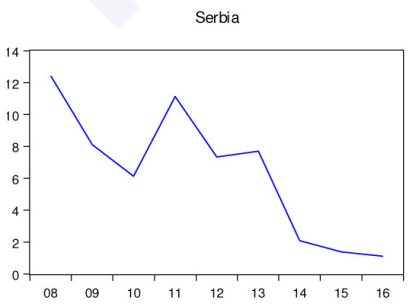
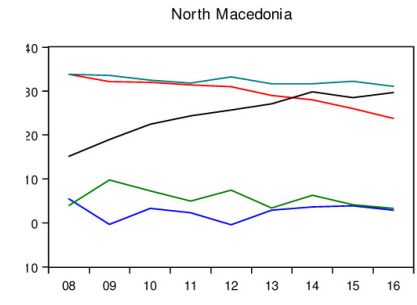
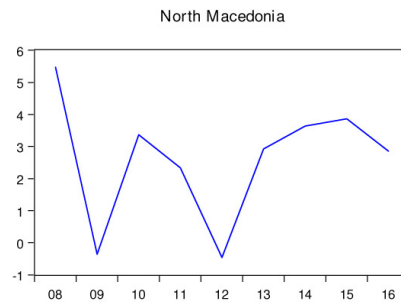
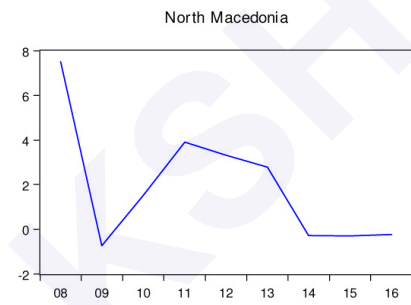
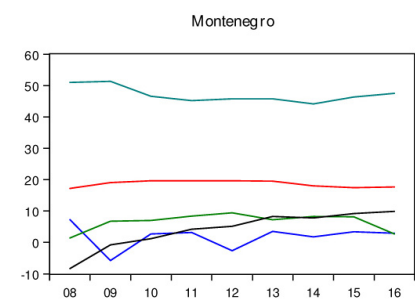
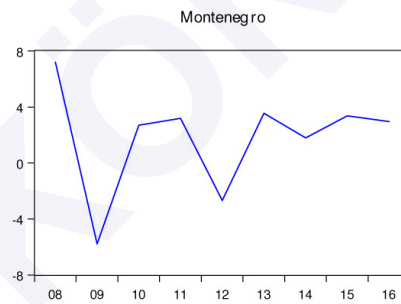
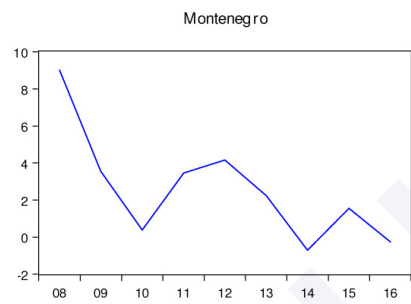
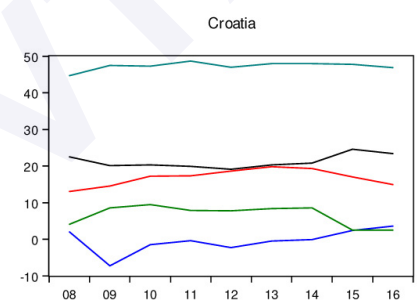
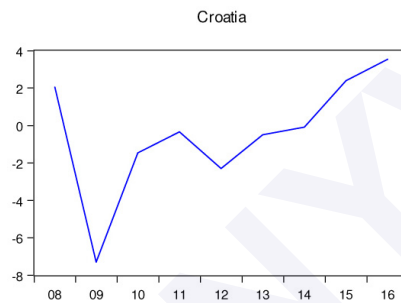
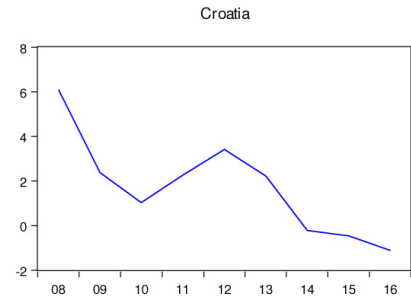
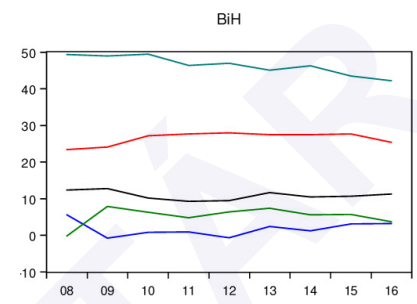
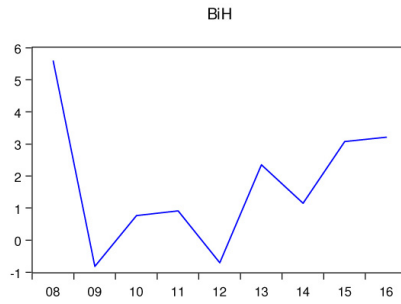
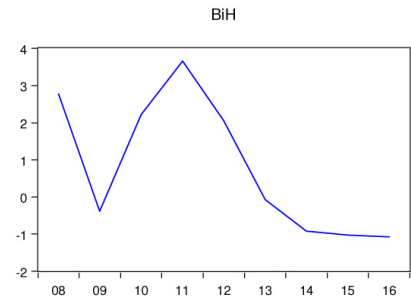
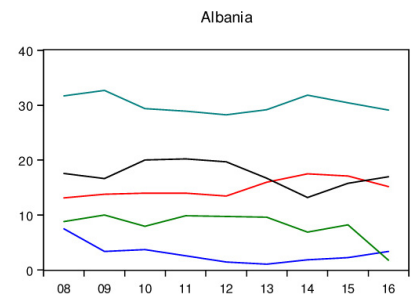
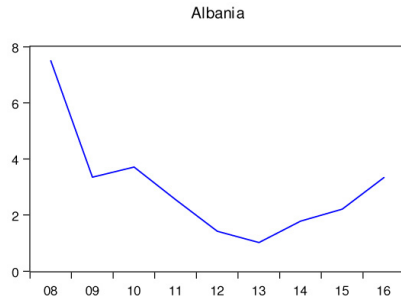
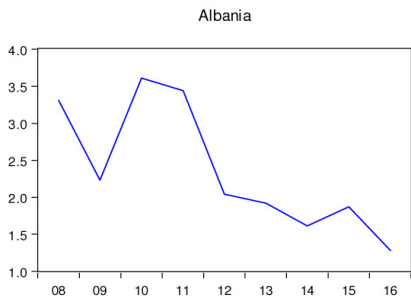
Az infláció a munkanélküliségi ráta, a háztartások megtakarítása, valamint a reálkamat indexe alakulásával is összefügg. A munkanélküliség rátájának 1%-nyi növekedése átlagosan évi 0,19%-kal csökkentette az inflációs indexet a térség országaiban. Ez a negatív regressziós összefüggés is szignifikáns, a csökkenő fogyasztói kereslet az inflációs folyamatot fékezi.

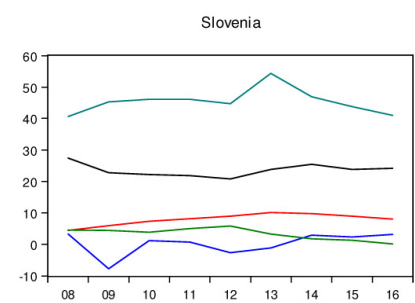
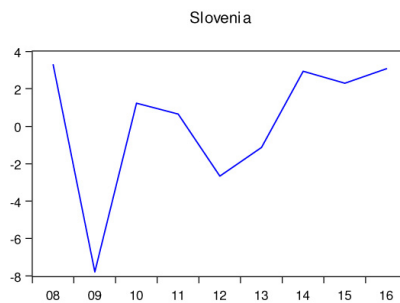
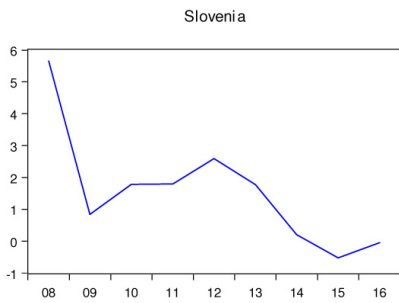
A megnövelt általános forgalmi adók lassították az inflációt, bár ez a negatív összefüggés további elemzéseket igényel. Az általános forgalmi adó 1%-nyi növelése mintegy évi 1,7%-kal mérsékelte az inflációs rátát a minta átlagában.

TÁRGYSZAVAK: nemzetgazdaság, indikátor, infláció, Albánia, Bosznia-Hercegovina, Észak-Macedónia, Horvátország, Montenegró, Szerbia, Szlovénia, 2006–2016

NÁDUDVARI ZOLTÁN

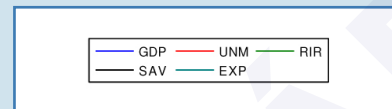
¹ A regressziós elemzés változói (a forrás jelölései): a bruttó hazai termék (GDP) éves változása, a munkanélküliségi ráta (UNM), a kamatok reálszintje (RIR), a megtakarítási ráta (SAV), a kormányzat kiadásainak rátája (EXP), az általános forgalmi adó szintje (VAT).

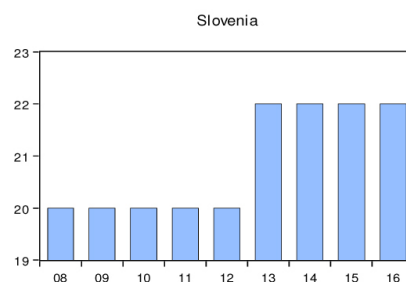
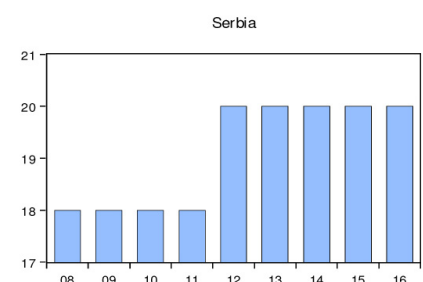
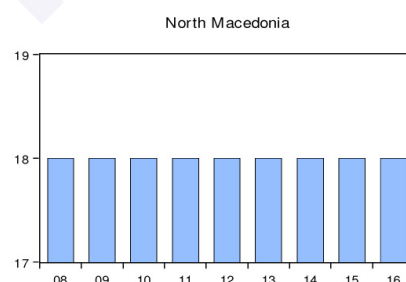
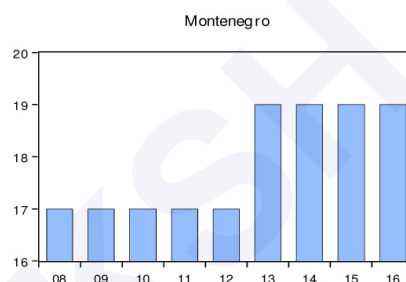
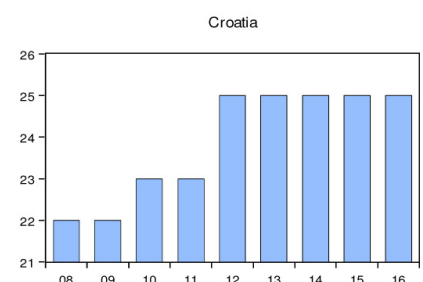
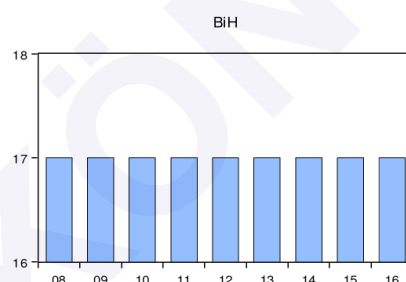
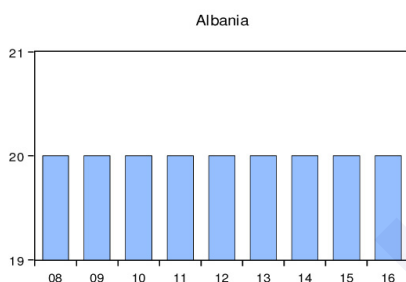
1. ábra: Az infláció (bal szélső ábrák), a GDP-növekedés (középső ábrák) és a nemzetgazdasági indikátorok* (jobb szélső ábrák) alakulása országok szerint, 2006–2016, százalék

*A hét balkáni ország angol megnevezéssel, a BH Bosznia-Hercegovina jelölése. Az öt indikátor az 1. lábjegyzet szerint. Az éves GDP-index százalékban (előző év = 100), a ráta és a kamatszint (RIR), százalék. A megtakarítási ráta (SAV) és a kormányzati kiadás (EXP) rátája a GDP tárgyévi értékéhez mért független változó.

2. ábra: Az általános forgalmi adó mértéke* országok szerint, 2006–2016, százalék (nettó ár = 100)

*A hét balkáni ország angol megnevezéssel, a BH Bosznia-Hercegovina jelölése. A horvátországi és a szlovéniai adóztatás mértékei az Európai Unió irányelveihez igazodnak.

A dohánytermékek fogyasztásának trendjei a WHO európai régiójának országai szerint

Adam Mateusz Suchecki: Trends in Tobacco Consumption – a Comparative Analysis of WHO European Region Countries

Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe, 2020. 117–133. p.

DOI: [10.18778/1508-2008.23.16](https://doi.org/10.18778/1508-2008.23.16)

Az egészségre ártalmas dohányzás népességen belüli számarányai¹ sokféle történelmi, kulturális hatástól függnnek. Lényeges továbbá a háztartás rendelkezésére álló jövedelem és a kiadás, olyan gazdasági tényezőkkel összhangban, mint a dohánytermékek fogyasztói ára, ezen belül a jövedéki adó és vám mértéke. Európában a legnagyobb és Afrikában a legkisebb a dohánytermékek fogyasztásának egy lakosra jutó napi átlagos mennyisége (number of cigarettes smoked daily per capita). (1. táblázat)

A WHO elemzése a nemdohányzók, a napi és az alkalmi dohányzók számarányát a tárgyévben országok szerint részletezi. A dohánytermékek európai fogyasztóinak 2014. évi rátája a svéd, a brit és a finn népességben a legkisebb² és Törökországban, Görögországban, Bulgáriában a legnagyobb. Az Európai Unió (EU28) lakosságának közel egyötöde napi dohányos és további közel 5%-a alkalmaként dohányzik. (1. ábra)

Az Európai Unió tagállamaiban felmért legfeljebb 14 éves tanulók közel 20%-a naponta dohányzik. A dohányzó 14+ éves nem felsőfokú iskolások szám-

aránya magasabb, mint az előbbi csoporté a 2014. évi felmérés adatai szerint. (2. ábra)

A dohánytermékek 2014. és 2018. évi átlagos fogyasztói árának nemzetközi összehasonlítása³ a legkedveltebb cigarettamárka egy csomagjára (a packet of the most popular cigarette brand) vonatkozik. A nemzeti ártendenciák ellentmondásosak, bár egészségügyi szempontból a dohánytermék árának növekedése kívánatos, az USD-ra átszámított egységár csökkenése is előfordult 2014 és 2018 között. A dohánytermékek árának adótartalma az összes európai országban több mint 70%.

A 2018. évi európai egységár (USD/csomag) legalacsonyabb a törökországi, a bulgáriai, a szlovákiai és a horvátországi, legmagasabb a brit (12,37 USD), az írországi (14,32 USD), valamint a norvégiai (14,51 USD) dohányfogyasztásban. (3. ábra)

A dohánytermékek közterhe az európai költségvetések lényeges bevételi forrása (budget income), különösen a jövedéki adó (excise tax), valamint az importárak vámjá. A nemzeti árszintek széles sávja is magyarázza, hogy e termékkör adórátája a norvégiai, a svédországi, a luxemburgi és a németországi adóztatásban a legalacsonyabb, illetve a szlovákiai, a törökországi és a bulgáriai adórátája a legmagasabb. (4. ábra)

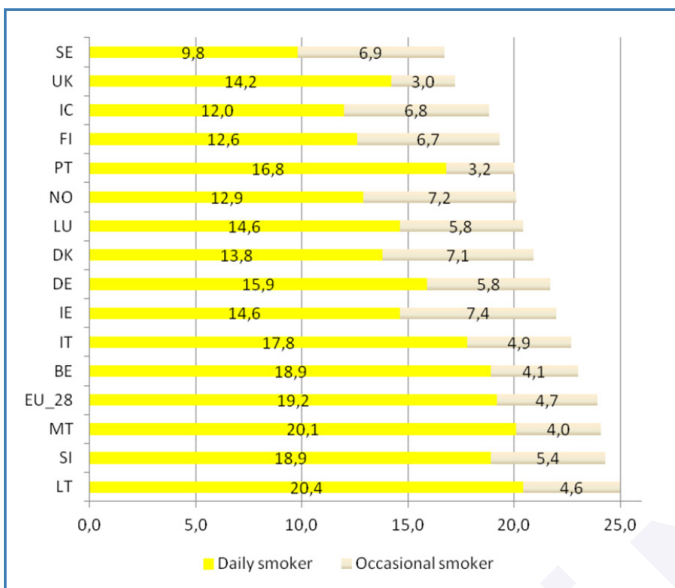
Pozitív az összefüggés a nemdohányzók számaránya és a dohánytermékek USD egységára között, bár előfordul ország, ahol ez nem figyelhető meg. A dohánytermékek viszonylag magas egységára elő-

¹ Az Egészségügyi Világszervezet éves beszámolója a dohányzás egészségi ártalmairól elérhető: *WHO report on the global tobacco epidemic 2019*. Elérhető: https://www.who.int/tobacco/global_report/en/.

² A forrásmű táblázatait betűrendben közlik az európai országok mutatósorozatait, az itt hivatkozott ábrák viszont csak minden második diagramsorozatot tartalmazzák. A WHO dokumentumaiban a felmért európai országok (angol megnevezéssel): EU28, Belgium, Bulgária, Csehia, Denmark, Germany, Estonia, Ireland, Greece, Spain, France, Croatia, Italy, Cyprus, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Hungary, Malta, Netherlands, Austria, Poland, Portugal, Romania, Slovenia, Slovakia, Finland, Sweden, United Kingdom, továbbá: Iceland, Norway, Turkey.

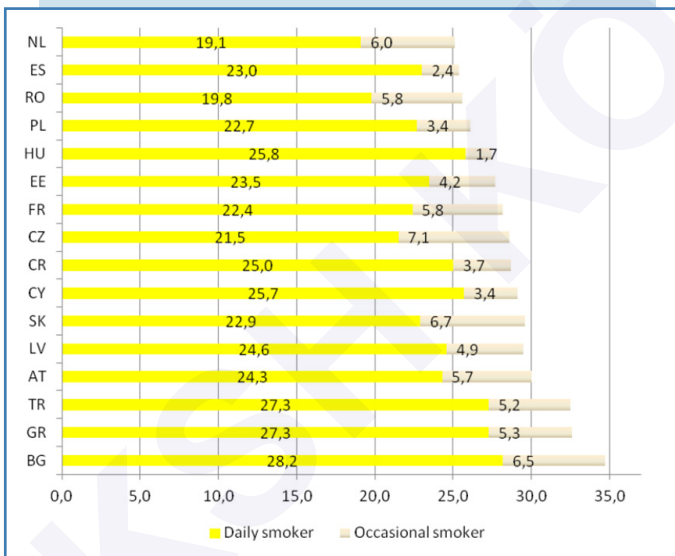
³ A fogyasztói ár nemzeti valutában mérhető fel. A tárgyévek átlagos árai a tárgyévek USD árfolyamaival számolva hasonlíthatók össze egymással. Az átlagos éves fogyasztói ár a legkedveltebb dohánytermék egy csomagjára vonatkozik a WHO tájékoztatóiban.

Földrajzi térség	Dohánytermékek átlagos fogyasztása darab/nap, fő
Afrika	7,8
Amerika	12,6
Földközi-tenger keleti térsége	13,7
Délkelet-Ázsia	19,0
Csendes-óceán nyugati térsége	22,2
Európa	24,5

1. táblázat: A dohánytermékek egy lakosra jutó átlagos napi fogyasztása földrajzi térségek* szerint, 2017

*A forrásmunka táblázata az európai országok dohányzó és nem dohányzó népessége kor szerinti összetételét tartalmazza a WHO felméréseinek 2014. és 2018. évi adataival.

segíthette, hogy az átlagosnál nagyobb a nemdohányzók számaránya például a brit (UK), az írországi (IE) és a norvégiai (NO) népességben. Másrészt a viszonylag olcsóbb dohánytermékekből eredően a bulgáriai (BG), a görögországi (GR) és a törökországi (TR) dohányzók számaránya magasabb, mint az európai átlag. Nem ilyen az összefüggés az árszint és a nemdohányzók rátája között például Portugáliában (PT) és Dániában (DK), ott a dohánytermék viszonylag olcsóbb, mégis kisebb a nemdohányzók számaránya, mint Franciaországban (FR) vagy Hollandiában (NL). (5. ábra)

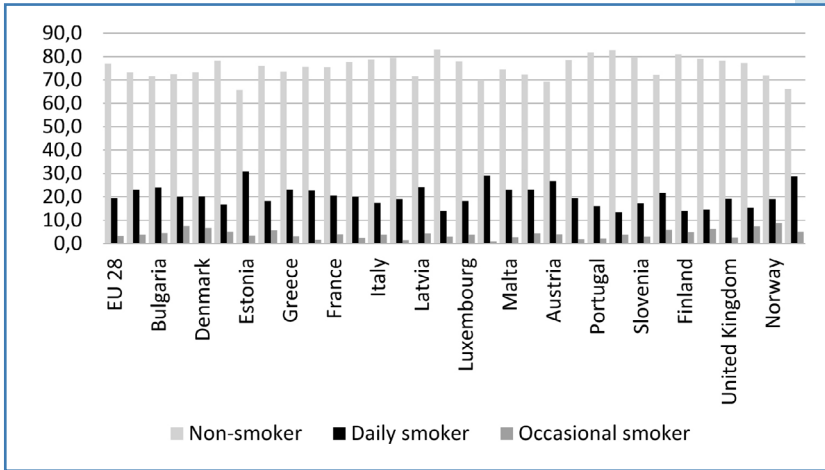
A dohányzás elleni adóztatási intézkedések mellett szigorították a nemzeti jogi feltételeken is, ezek tiltják a dohányzást például a közösségi zárt terekben. A komplex intézkedések célja, hogy megelőzzék a fiatalok rászakását a dohányzásra (anti-nicotine preventive measures).

1. ábra: A dohánytermékek napi és alkalmi fogyasztóinak számaránya* térségek szerint, 2014, százalék (népesség száma = 100)

*Az ábrát az ismertető készítette a forrásmunka adataiból. Az országok kétbetűs azonosítással. Az európai országok rangsora a napi és az alkalmi dohányosok összesített 2014. évi százalékos számaránya szerint.

TÁRGYSZAVAK: dohánytermék, fogyasztói ár, közterhek, tanulók korcsoportjai, dohányzási jellemzők, WHO-tanulmány, nemzetközi összehasonlítás, 2014, 2018

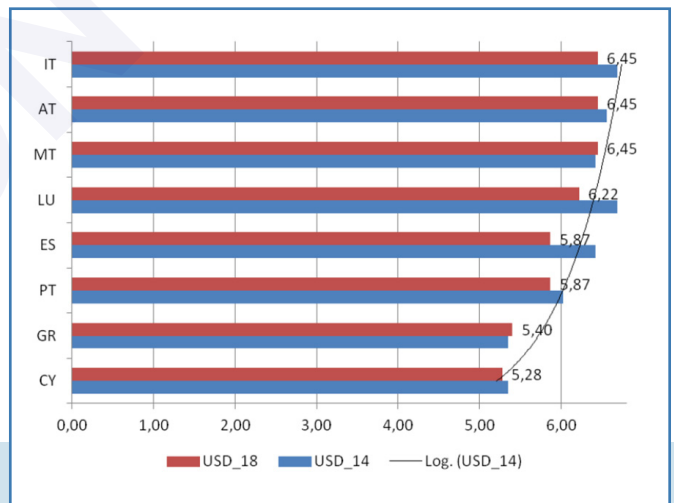
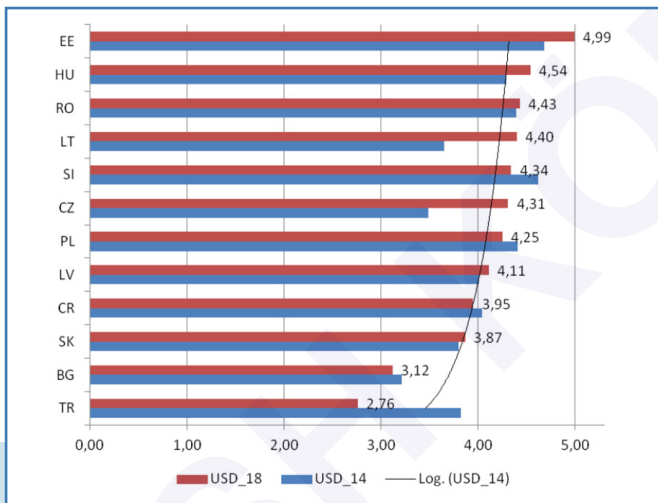
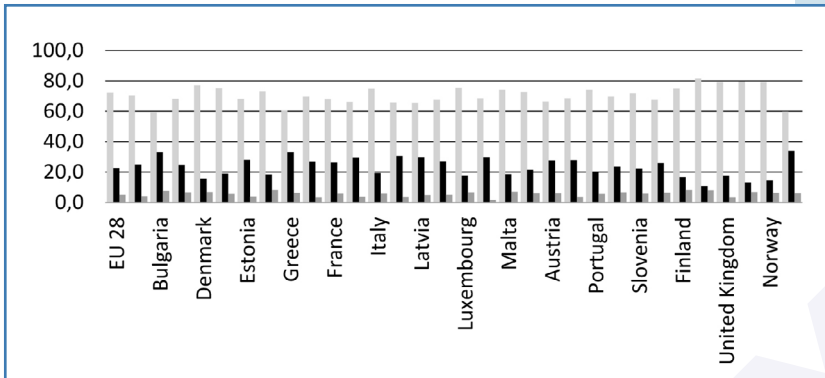
NÁDUDVARI ZOLTÁN

2. ábra: A nemdohányzóknak, a dohánytermékek napi és alkalmi fogyasztóinak számaránya a legfeljebb 14 éves* (bal oldali ábra) és a 14+ éves (jobb oldali ábra) ** iskolai tanulók közül térségek szerint, 2014, százalék (azonos korúak száma = 100)

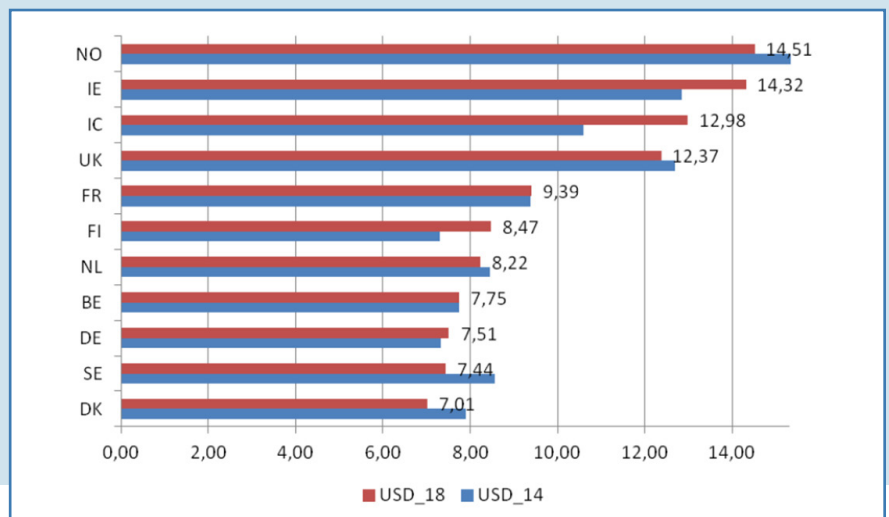
*Az európai országok angol megnevezéssel. Az ábrák a táblázatban közölt országok közül csak minden másodikikat nevezik meg, a felmért térségek teljes betűrendes jegyzéke a 2. megjegyzés szerint. A nemdohányzók, a napi és az alkalmi dohányzók százalékos számaránya (balról jobbra) a legfeljebb 14 éves iskolás tanulóira (less than primary, primary and lower secondary education) vonatkozik.

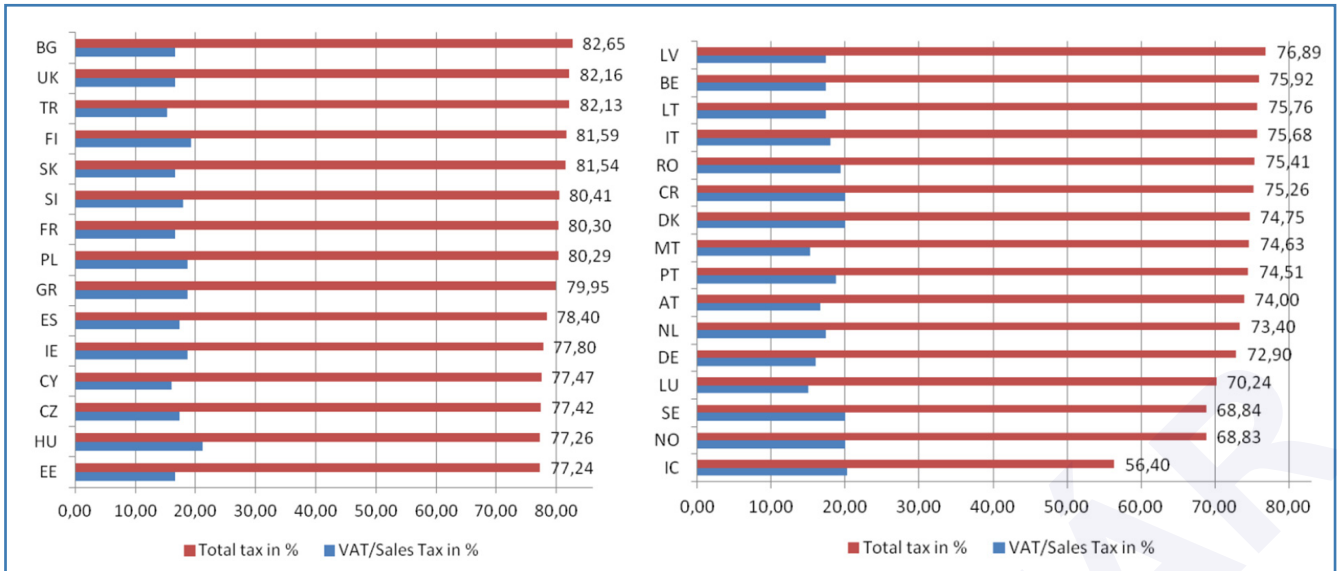
**A 14+ éves nem felsőfokú iskolás tanulók (upper secondary and post-secondary, non-tertiary education) 2014. évi százalékos számarányai. A dohányzás három kategóriájának jelölése az előbbieket szerint.

3. ábra: A legkedveltebb dohánytermékek fogyasztói egységárai országok* szerint, 2014, 2018, USD/csomag

*Az ábrát az ismertető készítette a forrásmunka adataiból. Az országok kétbetűs azonosítással. Az európai országok rangsora a 2018. évi USD/csomag érték szerint.

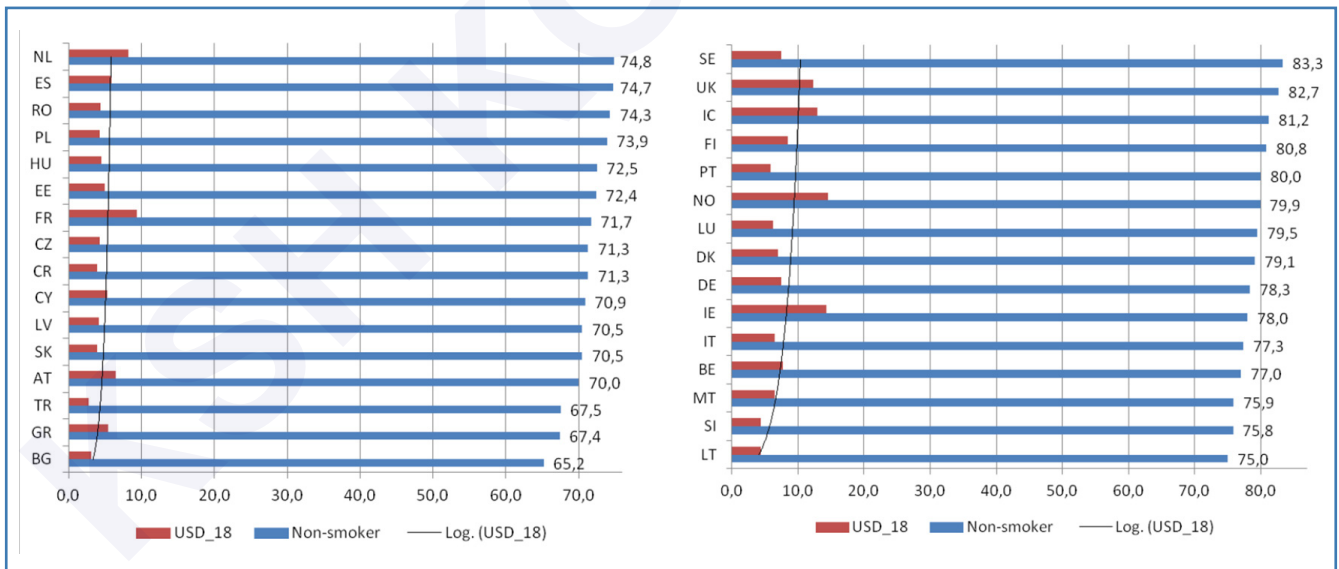

4. ábra: A dohánytermékek fogyasztói árának adótartalma országok* szerint, 2014, százalék (egységár = 100)

*Az ábrát az ismertető készítette a forrásmunka adataiból. Az országok kétbetűs azonosítással. Az alsó diagramoszlop az általános forgalmi adó (VAT/Sales Tax), a felső az összes közteher (áfa + vám + értékarányos és tételes jövedéki adó, egyéb közteher) százalékos rátája, ez utóbbi az európai országok rangsorának a változója.

5. ábra: Összefüggés a dohánytermékek 2018. évi fogyasztói ára (USD/csomag) és a nemdohányzók százalékos számaránya (népesség = 100) között országok* szerint

*Az ábrát az ismertető készítette a forrásmunka adataiból. Az országok kétbetűs azonosítással. A rangsor a nemdohányzók számaránya szerint. Az alsó diagramoszlop a nemdohányzók százalékos számaránya, a felső a dohánytermékek átlagos fogyasztói egységára.

Miért különböző gyakorisággal kutatnak a világ húsz vezető internetes weboldalán?

Mike Thelwall: Why are some websites researched more than others? A review of research into the global top twenty

El profesional de la información, 2020. 1. sz. 1–24. p.

DOI: [10.3145/epi.2020.ene.01](https://doi.org/10.3145/epi.2020.ene.01)

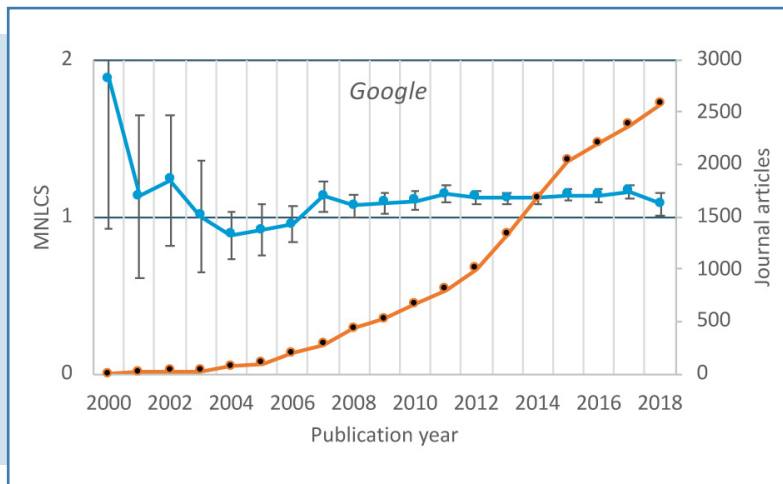
Helyezés	Cég/oldal	Indulás	Székhelye	A globális internetes oldal kínálatának jellege
1	Google	1998	USA	Keresés, e-mail, tudomány (scholar), térkép (maps), egyéb
2	YouTube	2005	USA	Videómegosztás
3	Facebook	2004	USA	Közösségi hálózat oldalai (Social network)
4	Baidu	2000	Kína	Keresés, e-mail, térkép (maps), egyéb
5	Wikipedia	2001	USA	Enciklopédia
6	QQ	1999	Kína	Üzenetközvetítés (instant messaging)
7	Tmall	2008	Kína	Cégek kereskedelmi oldala (B2C)
8	Taobao	2003	Kína	Fogyasztók kereskedelmi oldala (C2C)
9	Yahoo	1994	USA	Keresés, e-mail, egyéb
10	Amazon	1994	USA	Kiadványok raktára, kereskedelme (B2C)
11	Twitter	2006	USA	Rövid blog (microblog) üzenet
12	Sohu	1996	Kína	Keresés, online játék, egyéb
13	Live	2005	USA	E-mail, naptár (calendar), ügyviteli szoftver (office software), egyéb
14	VK	2006	Oroszország	Közösségi hálózat oldalai (Social network)
15	JD	1998	Kína	Cégek kereskedelmi oldala (B2C)
16	Instagram	2010	USA	Kép és videó megosztása (photo sharing, video sharing)
17	Sina.com.cn	1998	Kína	Keresés, e-mail, térkép (maps), egyéb
18	Weibo	2009	Kína	Rövid blog (microblog) üzenet
19	Yandex	1997	Oroszország	Keresés, e-mail, térkép (maps), egyéb
20	360.cn	2005	Kína	Internetbiztonság, játék, egyéb

A nemzetközi összehasonlítás a vezető húsz globális internetes oldalon történt kutatásokra vonatkozik a kínálat mennyiségi és minőségi mutatóival. A 2019. áprilisi rangsor forrása: <https://www.alexa.com/topsites>. (1. táblázat)

A nemzetközi rangsort vezető tíz internetes oldal közül az Amerikai Egyesült Államokban van a székhelye a Google (1. ábra), a YouTube (2. ábra), a Facebook

(3. ábra), a Wikipedia (4. ábra), a Yahoo (5. ábra) és az Amazon szolgáltató társaságnak. A globális internetes oldal látogatottsága a keresések éves mennyiségével mérhető. A felhasználók tömegesen látogatják Európában is az ilyen internetes katalógust, ezen belül főként az angol nyelvű tárgyszavakat kínálók.

A nagyság szerinti rangsor első tíz szolgáltatójából négy internetes oldal szerverének (Baidu, QQ, Tmall,

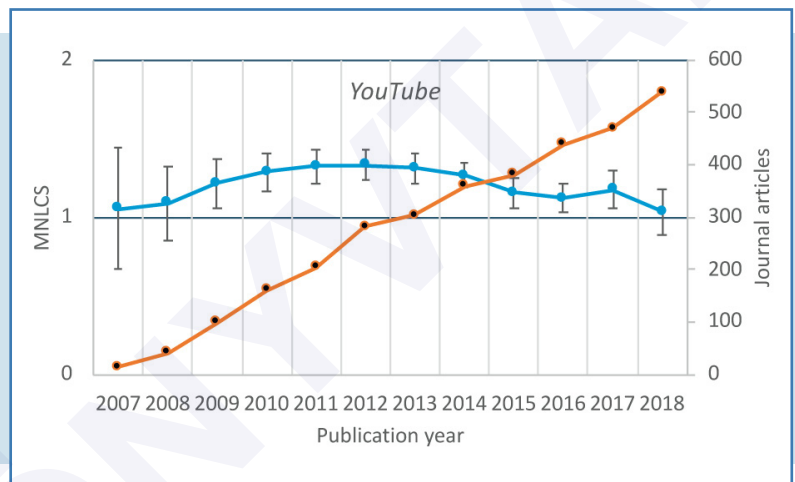

1. ábra: A Google kereséseinek éves globális mennyisége (jobb oldali skála, darab) és minőségi indikátora* (bal oldali skála, MNLCs), 2000–2018

*Az egyes közlemények minőségi indikátorainak szórási sávját (a 95%-os konfidenciatartományban) a tárgyév függőleges szakaszai szemléltetik.

2. ábra: A YouTube kereséseinek éves globális mennyisége (jobb oldali skála, darab) és minőségi indikátora* (bal oldali skála, MNLCs), 2007–2018

*Az egyes közlemények minőségi indikátorainak szórási sávját (a 95%-os konfidenciatartományban) a tárgyév függőleges szakaszai szemléltetik.

Taobao) székhelye Kínában van, azok főtevékenysége a kereskedelem, a levelezés és az üzenetváltás. A nem kínai nyelvű tételek aránya itt elhanyagolható mennyiségű, arányú.

A megtörtént keresés minőségi indikátorának forrása a cikk elemzéseiben a SCOPUS globális katalógusa.¹ A vizsgált tétel hivatkozásait a normalizált átlagos pontszám (mean normalised citation score – MNCS) méri, és az a SCOPUS módszertanának megfelelően számítható a globális katalógusok összehasonlításához.

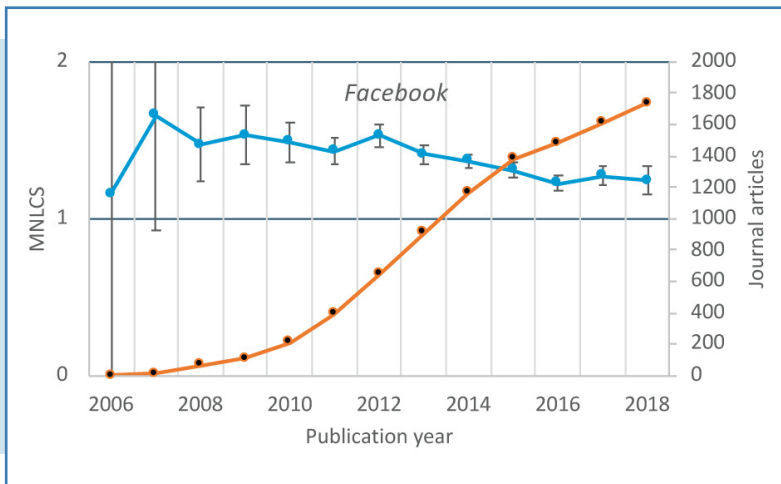
A következő ábrák az átlagos hivatkozási pontszám logaritmusát (mean normalised log citation

score – MNLCs)² alkalmazzák, nemzetközi összehasonlítással.

A nemzetközi összehasonlítások forrásaként felhasznált SCOPUS döntően az angol nyelvű tételeket figyeli. A katalógus rögzíti a közlemény címében, tárgyszavaiban, valamint absztraktjában előforduló (releváns) kategóriákat. Az interneten keresett tárgy szó meghatározott szakmai területekhez kapcsolható. Ajánlott a gyakorisági adat témakörök szerinti összehasonlítása, hiszen például az „ornitológia” tételeinek keresése sokkal kisebb gyakoriságú, mint egyes műszaki, gazdasági, társadalmi vagy természettudományos szakterületeké.

¹ A SCOPUS multidiszciplináris adatbázis a közlemények összefoglalóját, bibliográfiai adatait, hivatkozásait és egyéb katalógusadatait tartalmazza. A katalógus globális felmérései, standard metodikájú minőségi mutatói mintegy ötezer kiadó több mint 19 ezer szakmailag lektorált folyóiratára, több mint hárommillió konferenciaanyagra vonatkoznak. Ennek eredménye mintegy 45,5 millió bibliográfiai és hivatkozási adat a megjelent dokumentumokról. Hozzáférhető: <http://www.scopus.com>.

² A közlemények standard minőségi indikátora számtani átlag, ahol a hivatkozás alakulása a tárgyévben egynél több tudományos kategóriában mérhető. A SCOPUS katalógus tárgyvi MNLCs indikátora 1,00 értékű, ahol a közlemény átlagos hivatkozási gyakorisága megegyezik az adott tudományos kategóriába soroltakkal, egységénél nagyobb, ahol ez a gyakoriság nagyobb, mint a tárgyvi globális átlag (more citations than the world average for the field and year of publication).

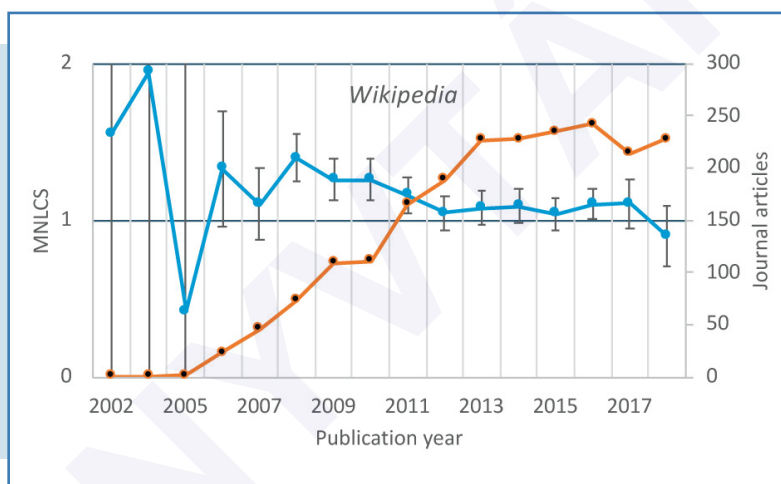

3. ábra: A Facebook kereséseinek éves globális mennyisége (jobb oldali skála, darab) és minőségi indikátora* (bal oldali skála, MNLCS), 2006–2018

*Az egyes közlemények minőségi indikátorainak szórási sávját (a 95%-os konfidenciatartományban) a tárgyévек függőleges szakaszai szemléltetik.

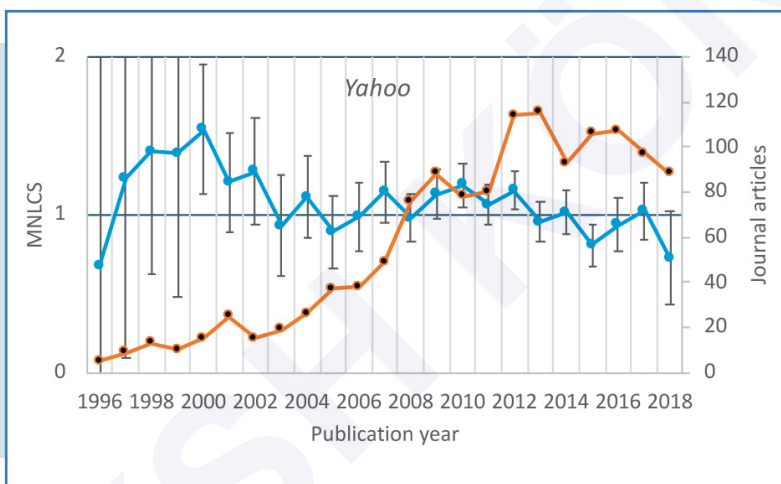
4. ábra: A Wikipedia kereséseinek éves globális mennyisége (jobb oldali skála, darab) és minőségi indikátora* (bal oldali skála, MNLCS), 2002–2018

*Az egyes közlemények minőségi indikátorainak szórási sávját (a 95%-os konfidenciatartományban) a tárgyévек függőleges szakaszai szemléltetik.

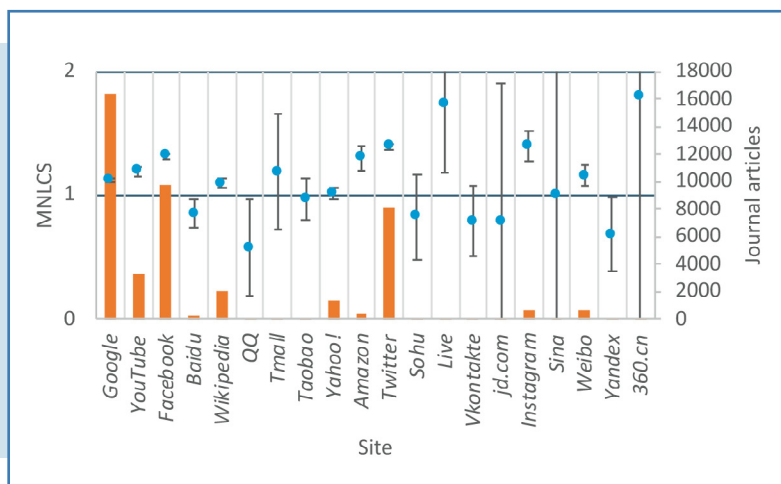
5. ábra: A Yahoo kereséseinek éves globális mennyisége (jobb oldali skála, darab) és minőségi indikátora* (bal oldali skála, MNLCS), 1996–2018

*Az egyes közlemények minőségi indikátorainak szórási sávját (a 95%-os konfidenciatartományban) a tárgyévек függőleges szakaszai szemléltetik.

6. ábra: A keresés globális halmozott mennyisége (jobb oldali skála, darab) és minőségi indikátora* (bal oldali skála, MNLCS) a húsz vezető internetszolgáltató szerint, 1996–2018

*Az egyes közlemények minőségi indikátorainak szórási sávját (a 95%-os konfidenciatartományban) a tárgyévек függőleges szakaszai szemléltetik. Az internetszolgáltatók az 1. táblázat szerinti rangsorral.

A SCOPUS globális adatgyűjtéséből kimaradhat több forrás (folyóirat, kötet, beszámoló stb.), amely nem tartalmazza „világnyelveken” az eredeti cím, az absztrakt vagy a tárgyszavak fordítását, ilyenek nagyrészt a feltörekvő, illetve fejlődő országok kiadványai.

Az Amerikai Egyesült Államokban keletkezett források részesedése a keresések vizsgált sokaságának mennyiségében több mint 60%, az Egyesült Királyság tételeié mintegy 11% a 2004 és 2011 közötti időszakban, és a világhálón elérhető számarányuk azóta tovább nőtt.

Sok közlemény teljes szövege is elérhető az online adattárházakban például francia, német, olasz, spanyol és más „világnyelven”, valamint oroszul, kínaiul is. A standard bibliográfiai leírást nehezíti, ahol a nem latin betűs nevek, egyéb szavak átírásával készül a katalógus tétele.

A Google, a Facebook és a Twitter vezeti a globális rangsort a keresések 1996 és 2018 közötti halmozott mennyiségi adatai szerint. Az első helyezett Google komplex kereséseinek (complex queries) halmozott mennyisége több mint 16 ezer, a két utolsó kínai szolgáltató (Sina és 360.cn) megfelelő adata a legkisebb, évente legfeljebb 1, illetve nulla.

A látogatottságot növeli a sokféle, egymást támogató internetes szolgáltatás. (6. ábra)

A Google globális kínálata nemzeti nyelveken is tartalmaz például online keresést, ezen belül szakirodalmi kutatást (academic search) és képek keresését (image search) az interneten. Gyakori alkalmazás továbbá levelezés (e-mail), a szövegfeldolgozás (word processing), a táblázatkezelés (spreadsheets), a csoportok közösségi oldala (discussion groups), a térképes szolgáltatás (mapping). Sok egyéb informatikai, kommunikációs funkció is elérhető.

A SCOPUS 2019. áprilisi globális online katalógusa mintegy 341 tárolt tételt ajánl, ahol a cikk címe tartalmazza a „Google Earth” tárgyszót, a további internetes oldalak tételei: Google Scholar (248), Google Maps (91), Google Books (58), Google Docs (29), Google Drive (13), Gmail (11) és Google Photos (1 találat).

TÁRGYSZAVAK: közösségi oldal, internet, SCOPUS adatbázis, keresések gyakorisága, nemzetközi összehasonlítás, 1996–2018

NÁDUDVARI ZOLTÁN